

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Socionomprogrammet
C-uppsats
Höstterminen 2008

Hästtjejer

en studie om stallet som identitetsutvecklande arena.

Författare: Ylva Bjereld
Handledare: Eva Landmér

Abstract

Titel: Hästtjejer – en studie om stallet som identitets-
utvecklande arena.
Författare: Ylva Bjereld.
Nyckelord: Hästtjejer, identitet, identitetsutveckling, KASAM.

Ridning är Sveriges näst största sport, bara fotbollen är större. För många tjejer är stallet mer än en plats där själva sporten utövas. Stallet blir till en slags fritidsgård där nästan all ledig tid spenderas, även om själva ridaktiviteten ibland utförs endast en gång per vecka. Vad stallvistelsen betyder för tjejernas identitetsutveckling vet vi inte särskilt mycket om. Syftet med undersökningen är *att ta reda på hur tiden i stallet påverkar tjejerna i deras identitetsutveckling*.

Studien genomfördes med en kvalitativ metod. Empirin består av 10 halvstrukturerade intervjuer med tjejer som är i stallet minst tre gånger i veckan, och är 15-17 år gamla. Teoriansatsen har i huvudsak ett salutogenetiskt synsätt, vilket kompletteras med teorier rörande identitet, genus och makt (empowerment).

Huvudresultatet av studien visar att tjejerna som deltog i undersökningen överlag har en hög känsla av sammanhang. Stallet är en arena där gemenskapen och hästen står i fokus. Tjejerna är medvetna om hur de ska göra för att påverka ridklubben, och gör det också i hög grad. Hästar som intresse tar mycket tid, och flera av informanterna är ambivalenta till hur hästintresset ska prioriteras i framtiden. I stallet får utseende stå tillbaka för andra egenskaper. Här blir inte tjejerna studerade, eller studerar varandra, efter kläder, smink, frisyra, smycken, figur och "kvinnligt" agerande. Paradoxalt nog värdesätts snarare typiskt "manligt" agerande, dvs. aktivitet istället för passivitet. Killarna nedvärderar ridning och hästar som sport, i ett försök att reglera tjejerna till ett önskvärt feminint beteende, där tjejerna är mindre självständiga och mer observatörer till killarnas aktiviteter. Slutsatsen är att försöken misslyckas, och gruppen "hästtjejer" skapar istället en egen identitet. Jag benämner den som *stallidentitet*. En positiv identitetsutveckling står då som motvikt till den negativa identitet killar försöker att ge hästtjejerna.

Tack!

Jag vill tacka alla informanter som medverkat i den här uppsatsen. Utan er hjälp hade det här arbetet aldrig blivit möjligt att genomföra. Tack också till alla er som hjälpt mig att få kontakt med informanterna.

Jag vill också tacka min handledare Eva Landmér för ett gott handledarskap på kort varsel.

Slutligen vill jag också tacka min familj, pojkvän och vänner som utan att klaga stått ut med att se mig betydligt mindre under den här perioden, och i stället stöttat mig.

Tack!

Ylva

Innehållsförteckning.

Kapitel 1. Stallet som identitetsutvecklande arena.

1. Inledning och bakgrund.	6
1.1. Förförståelse.	6
1.2. Problemformulering.	6
1.3. Syfte och frågeställning.	6
1.4. Centrala begrepp.	7
1.5. Avgränsning.	7
1.6. Disposition.	7

Kapitel 2. Historisk översikt och tidigare forskning.

2.1. Litteratursökning.	9
2.2. Ridskolan som fritidsgård – historisk översikt.	9
2.3. Fritiden – en arena för identitetsskapande.	10
2.4. Ridskolan i dag.	10
2.5. Tidigare forskning.	10
2.5.1. Genus bland gymnasietjejer.	13
2.5.2. En önskvärd form av femininitet.	13
2.6. Sammanfattning av tidigare forskning.	14

Kapitel 3. Teoretiska utgångspunkter.

3.1.1. Salutogenes.	15
3.1.2. Känsla av sammanhang.	15
3.1.3. Gränser.	16
3.1.4. KASAM och adolescensen.	16
3.1.5. KASAM och arbetsliv.	17
3.2. Identitet.	17
3.3. Eriksons tre identitetsdelar.	18
3.4. Identitetsstatus.	19
3.5. Flickors identitetsutveckling.	19
3.6. Empowerment.	20
3.7. Prövning av teorin.	20

Kapitel 4. Metod.

4.1. Konstruktion av intervjuguide.	22
4.2. Urval.	23
4.3. Genomförande av intervjuerna.	23
4.4. Intervjukvalitet.	24
4.5. Återföring/feedback.	24
4.6. Reliabilitet och validitet.	24
4.7. Etik – forskningsetiska frågor.	25

Kapitel 5. Resultat och analys.

5.1. Jämförelse med tidigare forskning.	27
5.2. Informanterna.	27
5.3. Innebörden av att vara en ”hästtjej”.	27
5.4. Meningsfullhet.	29
5.5. Begriplighet.	30
5.6. Hanterbarhet.	30
5.6.1. Påverkan med empowerment.	31
5.6.2. Motstridiga tankar.	32
5.7. Varför stallet?	33

5.8. En paus från skönhetsideal.	34
5.9. Vänskap.	35
5.10. Samarbete.	37
5.11. Besvikelse och orättvisor.	37
5.12. Familjens betydelse.	38
5.13. Tankar om framtiden.	39
5.14. Hästen - instrumentell.	40
Kapitel 6. Slutsatser.	
6.1. Förklaringsmodeller.	42
6.2. Känsla av sammanhang.	42
6.3. Gemenskapen och makt.	43
6.4. Familjen.	44
6.5. Hur gick det med ridskolans framtidsvision?	44
6.6. Ambivalens.	44
6.7. Hästen.	45
6.8. Identitetsstatus.	45
6.9. Stallidentitet.	45
6.10. Arbetets generaliserbarhet.	47
Kapitel 7. Avslutande diskussion.	48
Referenslista.	49
Bilaga 1.	52
Bilaga 2.	54

Kapitel 1. Stallet som identitetsutvecklande arena.

1. Inledning och bakgrund.

”En liten men dock väsentlig roll i hela den stora samhällsutvecklingen spelar ridsporten. Ridskolans miljö, kontakten med hästen, gemenskapen inom ridskolan som fritidsgård betyder livsrum för allt fler. Den urbaniserade och mekaniserade människan får ett allt större behov av avkoppling från den stressande samhällssituationen” (Ståhlberg, 1979 s 85).

Ridning är den näst största sporten i Sverige räknat till antalet utövare, bara fotbollen är större (www.ridsport.se). För många är stallet mer än en plats där själva sporten utövas. Stallet blir till en slags fritidsgård där nästan all ledig tid spenderas, även om själva ridaktiviteten kanske endast utförs en gång per vecka. Citatet ovan är hämtat från en forskningsrapport från 1979 som Ridfrämjandet beställde fram. Sedan 1979 har forskning inom ämnet varit i det närmaste obefintlig fram till de senaste åren, då visst forskningsljus åter lagts på området. Stallarenan är ett viktigt område för socialt arbete då så många tjejer lägger stora delar av sin fritid i stallet, och vad stallvistelsen betyder för deras identitetsutveckling vet vi inte särskilt mycket om.

1.1. Förförståelse

Jag är personligen hästintresserad och har ägnat större delen av min fritid sedan sju års ålder i stallet. Jag gick på ridgymnasium och har idag en egen häst samt arbetar som ridinstruktör. Esaiasson et al (2002) skriver att det viktigaste valet då man beslutar sig för vilken forskningsfråga man vill besvara är att välja något man är genuint intresserad av. Att välja problem utifrån personliga intressen innebär ofta att man väljer problem utifrån egna värderingar, vilket absolut inte är likhetstecken med fel. Att handla på det viset är helt i sin ordning så länge värderingarna inte avgör vilket svar man får på forskningsfrågan (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2002). Risken är dock att jag bär med mig en stark förhandsuppfattning och får svårt att hålla tillräcklig distans till studien. I metodkapitlet redovisas hur studien genomförts. Det är sedan upp till läsaren att bedöma om jag lyckats i min intention att hålla en lagom distans till ämnet.

1.2. Problemformulering.

Det finns ett begränsat empirimaterial kring varför tjejer uppehåller sig i stallet och vad de får ut av det. Förklaringsfaktorerna som trots allt existerar finner jag svåra att tro på. I boken *Ridskola – Fritidsgård* (1979) uttalade sig olika experter kring varför en del flickor spenderar så mycket tid i stallet. I korthet var förklaringsmodellerna följande:

- Människor har ett behov av att kela, kramas och röra vid varandra, och därför kan hästen ta den platsen (psykoterapeut).
- Flickor har ofta ett ömhetsbehov att tillfredsställa och kan göra det i umgänget med djur. En disharmonisk flicka kan överbrygga ensamheten hos hästen (överläkare på Göteborgs barnsjukhus) (Ståhlberg, 1979).

Tillsammans med modernare forskning, samt den här studien, har jag förhoppningar om att finna nya förklaringsmodeller.

1.3. Syfte och frågeställning.

Jag anser att ridklubben måste ha en stark betydelse för de tjejer som vistas där, annars hade de ju varit någon annanstans. Frågan är vad tjejerna själva uppfattar att stallet tillför i deras liv? Vad uppfattar de som positivt/negativt, och vad kan de i så fall dra för nytta av det? Eller är det just hästarna, och inte miljön, som gör ridskolan så unik för

dem? Syftet med undersökningen är att ta reda på hur tiden i stallet påverkar tjejerna i deras identitetsutveckling.

1.4. Centrala begrepp.

Hästtjejer. Här avses tjejer som är 15-17 år gamla och är i stallet minst tre gånger i veckan.

Stallet. Informanterna är aktiva på en mängd olika stall, och bara en del av dem är ridskolestall. När jag använder mig av begreppet stall avser jag samtliga stall som tjejerna vistas i, både på ridskolor och i privatstall.

Identitet. I den här studien används begreppet identitet som *de uppfattningar som en person har om vem den är, och vad som är betydelsefullt och av vikt för den* (Giddens, 2003). Vilket är en definition som merparten av författare jag använt i uppsatsarbetet ställer sig bakom.

Identitetsutveckling. Hur individen *utvecklar* sin identitet som en unik varelse. Identitetsutvecklingen pågår under hela livet (Erikson, 1969).

Genus. En kulturellt och socialt skapad maktordning som relaterar till föreställningar om manligt och kvinnligt. Kan ses som en process som ständigt återskapas (Ambjörns-son, 2004).

KASAM. Består av komponenterna hanterbarhet, meningsfullhet och begriplighet, vilka jag i den här uppsatsen väljer att se som identitetsskapande begrepp (Antonovsky, 2007).

1.5. Avgränsning.

Uppsatsen jämför inte hästtjejer med andra sporttjejer, utan jämför enbart med tidigare forskning på området, samt teorier. Urvalet av intervjupersoner är avgränsat på flera områden, se mer om det under rubriken ”urval”. Uppsatsen kommer inte heller att fördjupa sig i frågor kring klass, vilket bara det hade varit ämne nog till en hel uppsats. Visserligen hade ovan nämnda avgränsningar varit av intresse för att undersöka. Dock bedömer jag det som att de faller något utanför uppsatsen syfte att följa upp, och därav lämnar jag det till kommande forskning att besvara den typen av frågor.

1.6. Disposition.

I kapitel två redovisas en kort sammanfattning över ridskolans historia och hur ridsporten ser ut i dag. Här finner du en kartläggning över tidigare forskning på området och kapitlet avslutas med en sammanfattning.

Det tredje kapitlet är en genomgång och sammanfattning över ett flertal teorier som är relevanta för uppsatsen.

Under kapitel fyra redogörs för metodval och hur undersökningen genomförts i praktiken. Uppsatsens validitet, reliabilitet samt generaliserbarhet diskuteras. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om etiska överväganden.

Kapitel fem innehåller undersökningens resultat och analys. Teorier tillämpas på resultaten, vilka också jämförs med tidigare forskning på området.

I kapitel sex, presenteras vilka slutsatser som kan dras från uppsatsen. Kapitlet avslutas med en diskussion om uppsatsens generaliserbarhet.

Kapitel sju, det sista kapitlet, är en diskussion kring uppsatsen, och vilka frågor som kvarstår att besvara.

Kapitel 2. Historisk översikt och tidigare forskning.

Under det här kapitlet redovisas först hur litteratursökningen till uppsatsen genomfördes. Därefter presenteras ridskolans historia och tidigare forskning. Det kommer sedan att användas när intervjuerna blir tolkade och analyserade, samt att användas vid konstruktionen av intervjuguiden.

2.1. Litteratursökning.

För att hitta relevant litteratur till berört ämne har jag sökt i bibliotekets databaser GUNDA, LIBRIS och KVINNSAM. De sökord som användes var: hästtjejer, identitetskapande, stallmiljö, hästsport samt ridsport. Samtliga sökord gav träffar med relevans för uppsatsen, sökordet ridsport var det ord som gav flest resultat. Sökningen har också genomförts www.google.se och på www.uppsatser.se med samma sökord och då hittade jag ytterligare en referens. Vidare har jag i licentiatuppsatsen ”Att utveckla handlingskraft. Om flickors identitetskapande processer i stallet” av Lena Forsberg (2007) funnit ytterligare två referenser, och från de nya referenserna hittat ännu en att använda mig av.

2.2. Ridskolan som fritidsgård – historisk översikt.

Ulla Ståhlberg (1979) beskriver i boken *Ridskola – Fritidsgård* hur Ridfrämjandet under 1950-talets slut började bedriva ungdomsverksamhet och sedan 1964 har den erhållit statligt stöd. 1969 skrevs en betygsuppsats i sociologi av Lena Åman. Hon undersökte tio ridskolor på olika geografiska områden i Sverige och drog slutsatsen att det inte fanns några tydliga tendenser mellan landsbygds- och storstadsridskolor. Hon fann att närmare hälften av dem som besökte ridskolan inte red någon del av tiden (Ståhlberg, 1979).

1979 publicerade Ridfrämjandet också en undersökning under titeln *Ridungdom, aktivitet och vanor*, sammanställd av samma Ulla Ståhlberg. 1226 ungdomar i åldrarna 14 – 20 år hade besvarat en enkätundersökning. Enkätundersökningen genomfördes då Ridfrämjandet under en tioårsperiod fått en mångdubbling av medlemsantalet som 1977 var uppe i 68 672 ungdomsmedlemmar. 86 procent av tiden som spenderades i stallet ägnades åt annan verksamhet med hästen än ridning. Undersökningen kom fram till att 63 procent av ungdomarna hade ett eller flera förtroendeuppdrag i klubben, de vanligaste var hästskötare, sitta i ungdomssektionens (US) styrelse, tävlingsfunktionär eller gruppledare (Ståhlberg, 1979).

1979 fastslogs att ridskolan utöver själva ridaktiviteten skulle fylla en rad olika funktioner. Ridskolan skulle inom en snar framtid fylla funktionen:

”att fungera som fritidsgård för ungdomarna den långa tid de ofta vistas vid ridskolan utanför sin direkta ridning. Ett stort antal flickor tillbringar nästan varje eftermiddag i veckan på ridskolan. De flesta ridskolor har en mycket hög besöksfrekvens” (Ståhlberg, 1979 s 40).

Ytterligare ett mål som anges var:

”att i vissa fall fungera som fritidshem och efter skolans slut för dagen försöka ta hand om skolungdomar som saknar ordnade hemförhållanden eller vars föräldrar på grund av yrkesarbete är borta från hemmet” (Ståhlberg, 1979 s 40).

I den avslutande delen av boken beskriver Ståhlberg (1979) en framtidsvision om stallet som fritidsgård. I den moderna ridskolan måste ungdomar få känna att de kan påverka ridklubbens beslut, att deras tankar och åsikter är betydelsefulla vilket ger dem en självskriven del i planeringsarbetet. Ungdomarna ska ha eget ansvar med meningsfulla uppgifter, för först då kan ridskolan som fritidsgård också bli ett avkopplande livsrum för

de unga. Inte att förglömma är ju att de unga är morgondagens vuxna som ska föra ridskolan framåt (Ståhlberg, 1979).

2.3. Fritiden – en arena för identitetsskapande.

Leif Berggren (2000) skriver att fritiden har fått en allt större betydelse för vårt identitetsarbete, där den antagit rollen att vara en identitetsskapande dimension. Hur vi väljer att spendera fritiden berättar mycket om våra livsvillkor och vilka vi är. Fritiden bidrar till att strukturera olika livsområden och att hålla isär dom ifrån varandra, men också att förena dem. Fritiden har antagit formen av en arena där identiteter, livsprojekt och kulturer utvecklas. Till skillnad från 40-50 år sedan tar fritiden upp en allt större del i de ungas liv, där meningsbyggnad och identitetsarbete skapas (Berggren, 2000).

2.4. Ridskolan i dag.

På svenska ridsportförbundets hemsida anges att ridning är den näst största ungdomsidrotten (13-20 år) i Sverige, bara fotbollen är större. På landets ridskolor genomförs ca 8 miljoner ridtimmar varje år. Svenska ridsportförbundet har 170 000 medlemmar, varav 65 procent är under 25 år. Drygt 500 ridklubbar i landet driver ridskola och ca 10 000 ridskolehästar och ponnyer är aktiva på dem. Inom alla ridsportens grenar utom voltige (brukar beskrivas som gymnastik på hästryggen, och innehåller följaktligen ett större styrkemoment) tävlar kvinnor och män mot varandra på samma villkor. På ridklubbarna är de flesta förtroendevalda kvinnor och det finns aktiva ungdomar (under 25 år) med i samtliga beslutsgrupper, från lokal- till central nivå. Årligen utbildas 600-700 ungdomsledare (www.ridsport.se).

Ridning är också en sport förenad med risker. Göteborgs Posten anger att det dagligen skadas 36 personer, vilket är ungefär 13 000 per år. Skadorna är ofta allvarliga, 16 procent läggs in på sjukhus under minst en natt. Ridning är den näst farligaste sporten i Sverige, även här är fotbollen mer skadedrabbat (www.gp.se).

2.5. Tidigare forskning.

Nina Nikku skriver i sin debattartikel 2005 att idrottsforskning har fokus på sporter där män dominerar, så som fotboll, hockey, manlig gymnastik och friidrott. Ingen liknande uppmärksamhet hade vetenskapligt riktats mot ridsporten då artikeln skrevs. Avseende stallkulturen och människorna i den, var avsaknaden av forskning påtaglig, och än mer påtaglig i relation till verksamhetens omfattning. Bristen på forskning rädde både i Sverige och internationellt. (Nikku, 2005). I dag är läget något annorlunda. Det är fortfarande magert med material på forskningsfronten, men en del nytt har tillkommit de senaste åren, vilket redovisas nedan.

Lisbeth Rostgård (2002) skrev en kulturanalys som grundar sig på kvalitativa intervjuer med tjejer och ledare på en ridskola i Odense. Intervjuerna har analyserats i en horisontell kontext som utgörs av hästleksaker, hästfilm och hästböcker där samspelet mellan tjejernas egna budskap och de kommersiella undersöks. Rostgård (2002) finner att tjejerna i ridskolemiljön skapar en egen kultur med egna upplevelser och uttrycksmönster. I stallet intar tjejerna den traditionellt manliga värden, där det krävs fysisk styrka och auktoritet, vilket överskrider traditionellt kvinnliga områden. Ridskolan ligger på gränsen mellan offentlig och privat sfär, och vardagskulturen möts av en arbetskultur (Lisbeth Rostgård 2002).

Rostgård (2002) delar in tjejer som tar del av hästvärlden i tre grupper. I den yttersta cirkeln finns de tjejer som drömmer om hästar, de som läser hästböckerna och ser hästfilmerna. De drömmer om prinsen på den vita hästen osv. Den yttersta cirkeln innehåller klart flest personer, och Rostgård (2002) kallar de som ingår där för "hästdrömtjejer".

Nästa cirkel befinner sig innanför den förra, och här finns de tjejer som faktiskt sysslar med ridning i praktiken. Den mittersta cirkeln har namnet "ridtjejer". I den innersta cirkeln har antalet medlemmar reducerats kraftigt från den förra. De som tillhör den innersta cirkeln rider inte bara på ridskolan, utan de spenderar också stora delar av sin fritid i stallet. De är där för att träffa kompisar och har en egen häst eller sköthäst som de ansvarar för. De som ingår i den innersta cirkeln benämns som "stalltjejer" eller "hästtjejer" (Rostgård, 2002). Det är de tjejer som tillhör den innersta cirkeln som är föremål för den här c-uppsatsen, och jag kommer att kalla dem för *hästtjejer*.

Rostgård (2002) finner att flera områden är viktiga för hästtjejerna. Själva ridningen är givetvis en viktig del, och med det att kunna styra ett så stort djur som en häst. Att ta hand om en häst och ha ansvaret för den som levande varelse är också en viktig del samt det arbete som därmed medföljer. Samvaron med kompisarna betyder mycket. Slutligen betyder också spänningen med hästen och dess skönhet en viss del, vilket Rostgård (2002) anser att hästböcker och liknande bidrar till att skapa. Ridskolan fungerar som ett eget rum för tjejerna, där de kan prata privat med varandra om allt från hästar till fester och killar. Det är alltså möjligheten till samvaro med både vänner och hästen som drar tjejerna till ridskolan näst intill varje dag. Ridskolan är en arena som ger tjejerna många möjligheter att "skapa sig själv".

Slutligen avslutar Rostgård (2002) med att belysa det faktum att rid- och stallkulturen är en tjejkultur, vilket gör att den också värdesätts därefter. I en kulturell hierarki placeras det manliga högre än det kvinnliga, och det vuxna placeras högre än barnen (Rostgård, 2002).

Lena Forsberg (2007) står för den modernaste forskningen kring hästtjejer i Sverige då hon publicerade sin licentiatuppsats "*Att utveckla handlingskraft. Om flickors identitetskapande processer i stallet*". Studien är den enda svenska i sitt slag, utöver det finns ett fåtal studentuppsatser som avhandlar liknande ämnen.

Lena Forsberg (2007) bedrev sin forskning under tre år och delade in den i tre studier, en för varje år. Den första studien genomfördes 2004, och metoden som användes var berättelser av sex personer i åldrarna 16-57 år. 2005 observerade Forsberg sex tjejer i åldrarna 14-16 år, och slutligen år 2006 hade hon samtalsintervjuer med de sex tjejer hon observerat året tidigare, som nu var 15-17 år gamla. Syftet med studien var att skapa kunskap om vad det betyder för tjejer att vistas i stallet, och vilka processer där som skapar ett handlingsutrymme för identitetskonstruktioner. Forsberg finner att stallet är en värld där unga kvinnor tar tag i händelser, styr och sätter upp mål. Hårt arbete och en ständig beredskap för ansträngningar och risksituationer skapar tillsammans kvinnornas känsla av självständighet och handlingskraft. I mötet med hästen blir flickornas position den som ledare, vilket karaktäriseras av handling, tydlighet och mod. En kamp förs mellan olika flickgrupper, där vem som vet hästens bästa står i fokus och då vilken grupp som har tolkningsföreträde (Forsberg, 2007).

Forsberg (2007) finner vidare att stallkulturen är präglad av komponenterna ansvar, arbete och utmaningar som tjejerna förväntas klara av. Ridskolan som verksamhet förutsätter att flickorna tar på sig olika förtroendeuppdrag, så som att vara hjälpledare vid lektioner och ta fodringar. Arbetet förstärker identifikationsprocessen. En militär diskurs råder på ridskolan som disciplinerar in flickorna i ordningsamhet, lojalitet och flitighet. Flickorna upplever sig annorlunda jämfört med tjejer utanför ridskolan. I stallet har utseende, individualitet och yta inte lika stor betydelse. Stallet förespråkar det kollektiva istället för det individuella, och i gemenskapen har de möjlighet att stå emot bilder på hur de förväntas att vara och anta en annan genusform. På ridskolan får tjejerna möjlighet att iscensätta ett annat sätt att vara flicka än vad som erbjuds på arenor

utanför ridskolestaket. Samtidigt upprätthålls värderingar knutna till den heterosexuella matrisen (Forsberg, 2007).

Andrea Hofmann (2004) intervjuar i sin c-uppsats fyra tjejer i åldrarna 12-21 år. Hon använder sig också av observationer i samband med intervjuerna och övervakar en internetsida där hästtjejer ibland skriver insändare. Hofmann (2004) finner att tjejerna använder sig av olika symboler för att positionera sig i förhållande till andra grupper och till andra hästtjejer inom gruppen. I likhet med Forsberg (2007) menar Hofmann att hästens välbefinnande och skötsel står i centrum. En tjej som är våldsam mot hästen blir inte accepterad av tjejgruppen. Tjejerna använder sig av ett särskilt "hästspråk" vilket Hofmann (2004) tolkar som ett sätt att positionera sig i förhållande till människor utanför hästfären.

Annika Egels (1997) har skrivit en c-uppsats som bygger på litteraturstudier samt kvalitativa intervjuer. Hon finner att ungdomar går till stallet för att fly verkligheten, träffa kompisar och umgås i blandningen av generationer som ofta uppstår i stallet. Hästen älskas av sina ryttare och kontakten med hästen får en mänsklig dimension. Hästen blir en vän som uppskattar den nära fysiska kontakten, som den unga kvinnan också hon behöver under ungdomsåren. (Egels, 1997).

Ella Koren och Bente Træen (2003) har genomfört en studie som i mycket påminner om den som jag själv ska genomföra. De ställer sig frågan varför hästen spelar en så betydelsefull roll i många unga flickors liv. Studien genomfördes med sju semistrukturerade djupintervjuer och observationer vid Tromsø Rideskole i Norge. Informanterna i undersökningen var 13-30 år gamla. Koren och Træen (2003) finner att flickorna genom att lära sig att kontrollera och samarbeta med hästen också lär sig att påverka sin sociala omgivning. Tjejerna får en insikt om sina egna möjligheter istället för begränsningar i att vara flicka. Att ha häst som hobby är en viktig utveckling i skapandet av en identitet. Hästen är ett bra och tryggt sällskap jämfört med mänskliga relationer som kan innehålla rivalisering och orättfärdig behandling. Ridskolan är en arena med tydliga regler för hur de som vistas där ska uppföra sig, och överträdelse av dem kan medföra olika sanktioner, med stallförbud som yttersta möjlighet. Flickorna i studien kunde med lätthet beskriva personliga kompetensområden i stallet och vid ridning. Hästen beskrivs som en omedelbar respondent på deras eget beteende:

"De kan ikke utagere med sinne frustrasjon. Det går bare ut over deg selv, du får tilbake, og det blir skummelt, rett og slett, hvis du gör det på den måten. Og på den måten er jo hesten tydelig, den legger liksom ikke noen fingre imellom, og hesten er veldig fin på den måten, for den virker veldig oppdragende. Så vi har et veldig fint hjelpemiddel i hesten" (Koren och Træen, s 9, 2003).

Koren och Træen (2003) skriver vidare att vistelsen i stallet medför en "vi"-tillhörighet, en stallgängtillhörighet som fyller en viktig funktion under ungdomsåren. Vänskapsrelationerna beskrivs som starka och positiva. De positiva identitetsskapande processerna ligger i relationerna och samarbetet för hästens bästa. Stallet är en arena för skolning i sociala färdigheter där tjejerna lär sig att hantera konflikter och känner sig som kompetenta och värdefulla "arbetstagare". Stallmiljön förutsätter kollektiva insatser och omsorgskvaliteter och är en arena där omsorgskompetensen kan styrkas. Hästen lär flickorna att se andras behov och att tolka ickeverbala signaler. Hästen kan ses som en "maskulin" partner där flickan själv sätter upp gränser för hur mycket hon vill bli involverad. Den kan hjälpa flickan att markera hennes egna behov och önskningar vilket hon sedan har nytta av i mänskliga relationer (Koren och Træen, 2003).

2.5.1. Genus bland gymnasietjejer.

Fanny Ambjörnsson (2004) har gjort ett gediget arbete då hon under ett år undersökte ett trettiotal tjejer från två gymnasieklasser i åldrarna 16-18 år, med syfte att se hur feminina genuspositioner skapas inom ramen för en heteronormativ ordning. Hon har koncentrerat sig på att se relationerna tjejer emellan. Metoden som användes var deltagande observation, intervjuer, gruppintervjuer samt enkäter (Ambjörnsson, 2004).

Ambjörnsson (2004) skriver att genom den västerländska idétraditionen har mannen fått en överordnad position som norm, relativt kvinnan. Normer är beroende av sitt sammanhang, avseende tid och plats, där de konkurrerar och samvärkar med varandra. De skapas och upprätthålls med hjälp av utpekanden av det som avviker. Ett mönster som Ambjörnsson (2004) urskiljer är att tjejerna förväntades vara mer empatiska, toleranta och känsloriktade till livsfrågor. Den normativa femininiteten handlar om att vara måttfull, ha kontroll, vara försiktig, omhändertagande och empatisk samt att ha en inlevelseförmåga. Tjejerna upplevde det ofta problematiskt med att uttrycka känslor av ilska, vilket förklarades av strävan efter att vara omtyckt i gruppen. I könsblandade grupper höll tjejerna hårt på det förväntade genusbeteendet, medan de i mer könsseparerade sammanhang kunde släppa loss. Tjejerna framstod som väl medvetna om på vilket sätt, var och varför de betar sig som de gör. I samtal tjejerna emellan bedöms killarna oftast som om de vore objekt, vilket annars vanligen associeras med killar som pratar om tjejer. Ambjörnsson (2004) menar att tjejerna balanserar mellan två poler av oönskade ytterligheter. Den första är *den oattraktiva och okvinnliga kvinnan*. Den andra polen är *den lösaktiga och för sexuellt tillgängliga "horan"*. Att bli betraktad som okvinnlig gäller på flera områden, beteende, utseende och uppförande. Kläder, smink, frisyr och smycken används för att göra sig feminin. För att vara kvinnlig gav det också betydligt bättre resultat att agera en aning blygt och tillbakadraget. Det var visserligen en fördel att vara glad och öppen, men risken fanns då att gå över gränsen och ta upp för stor plats. Att ordna sitt utseende på ett kvinnligt sätt tangerar dock den andra polen, den alltför tillgängliga "horan". Kroppen var ständigt i fokus, både den egna och andras (Ambjörnsson, 2004).

Vid ett tillfälle övertalas Ambjörnsson (2004) till att gå med på en förvandling från "bonnig" till "city girl". Genom att handgripligen förändra hennes kropp med smink, manikyr, hårborttagning, nya kläder och allt som hör därtill menade de att hon skulle bli mer av en kvinna. En balansakt kan urskiljas mellan att å ena sidan behärska "görandet" av kvinnokroppen, och å andra sidan få den att framstå som naturlig. Bland tjejerna omtalades ofta kroppen som den stora källan till missnöje. Nästan samtliga tjejer i undersökningen menade att de hade dåligt självförtroende på grund av sin kropp och sitt utseende (Ambjörnsson, 2004).

2.5.2. En önskvärd form av femininitet.

Åsa Andersson (2003) beskriver i sin bok "Inte samma lika" hur Mica Nava, (1984) i en studie finner att unga kvinnor regleras inom familjen, i skola och på fritiden. I offentligheten är det till största delen unga män som utövar regleringen, i syfte att den önskvärda femininiteten efterlevs. På ungdomsarenor förväntas flickorna ta rollen som observatör till pojkars aktivitet, och tvärtom är pojkarna observatörer och garantier för flickornas passivitet. Aktiviteter, initiativtagande och självständighet markeras som okvinnliga (Andersson, 2003). Hofmann (2004) snuddar vid ovanstående resonemang i sin uppsats. Jag har valt att använda det i kapitel fem och sex på ett liknande sätt, men utvecklar det vidare.

2.6. Sammanfattning av tidigare forskning.

Under 1950-talets slut började Ridfrämjandet bedriva ungdomsverksamhet, vilket blev startskottet för Sveriges idag näst största ungdomsidrott. 1969 skrevs en betygsuppsats av Leona Åman, där hon bland annat fastslog att många ungdomar spenderade stora delar av sin fritid på ridskolan, och själva ridningen tog bara upp en liten del av tiden. Stallet som fritidsgård är en trend som står sig än idag. Många ungdomar har ett eller flera förtroendeuppdrag i klubben (Ståhlberg, 1979, Forsberg, 2007 m fl) och aktuell forskning på området liknar uppdragen med arbetsuppgifter. Forskning på området har varit sällsynt fram till de senaste åren, då några få studier belyst ämnet. Gemensamt för den aktuella forskningen är att de finner att ridskolan har blivit en viktig arena för många ungdomar, framförallt tjejer och unga kvinnor. Stallet är en plats där tjejer tar tag i händelser, styr och sätter upp mål. En känsla av självständighet och handlingskraft skapas av hårt arbete, och en ständig beredskap för ansträngningar och riskabla situationer. Hästens bästa står i fokus, med det ansvar som där medföljer (Forsberg, 2007).

Forsberg (2007) skriver att stallet bär en militär prägel där ordningsamhet, lojalitet och flitighet belönas och arbetet förstärker identifikationsprocessen. Hon skriver också att stallet förespråkar det kollektiva, vilket även Rostgård (2002) betonar. I stallet intar tjejerna den traditionellt manliga värden, där det krävs fysisk styrka och auktoritet, vilket överskrider traditionellt kvinnliga områden. Ridskolan ligger på gränsen mellan offentlig och privat sfär, och vardagskulturen möts av en arbetskultur (Lisbeth Rostgård 2002).

Hofmann (2004) finner att tjejerna använder sig av ett särskilt "hästspråk" vilket blir ett sätt att positionera sig i förhållande till människor utanför hästsfären. Koren och Træn (2003) skriver att positiva och identitetsskapande processer ligger i relationerna och samarbetet för hästens bästa. Det är alltså möjligheten till samvaro med både vänner och hästen som drar tjejerna till ridskolan näst intill varje dag, vilket all tidigare forskning som ovan nämnts tyder på.

Fanny Ambjörnsson fann i sin doktorsavhandling (2004) att kroppen och utseendet var en central del i de ungas vardag, och också hos många en källa till dålig självkänsla. Tjejer balanserar ständigt mellan två poler av oönskade ytterligheter, *den oattraktiva och okvinnliga kvinnan* samt *den lösaktiga och för sexuellt tillgängliga "horan"*. Andersson (2003) beskriver Navas tolkning av "önskvärd femininitet" där hon menar att flickor disciplineras till passivitet av pojkar på flera arenor.

Kapitel 3. Teoretiska utgångspunkter.

När jag satt mig in i den tidigare forskning som finns inom ämnesområdet började jag att fundera över lämplig teori ansats att använda mig av. Jag märkte att jag hela tiden stötte på citat och slutsatser som kunde förknippas med Aaron Antonovskys begrepp meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet. Tidigare studier kom fram till att ungdomars åsikter är betydelsefulla, de har meningsfulla uppgifter, och känner sig kompetenta på det de gör. Tjejerna får ansvarsområden, arbetsuppgifter och utmaningar som de förväntas klara av, hantera. Jag har därför valt att använda mig av Antonovskys teori om *känsla av sammanhang* (KASAM) i uppsatsarbetet, där jag kommer att se begreppen meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet som identitetsutvecklande faktorer, vilket de annars inte vanligtvis görs (läs mer om det i kapitel 6). Jag tycker att KASAM är en väl användbar teori på ett allmänt plan, däremot så menar jag att den är något för generell för att ensam räcka till att analysera empirin. Därför har jag valt att använda mig av fler teorier rörande identitet för att få mer bredd i uppsatsen, vilka redovisas nedan. Även maktperspektivet blir belyst med hjälp av empowerment.

3.1.1. Salutogenes.

KASAM utgår från det *salutogenetiska synsättet*, utvecklat av Aaron Antonovsky 1987 (*Hälsans mysterium* 2007). Det salutogenetiska synsättet får oss att se bortom grundantagandet att en person antingen är frisk eller sjuk, utan ser istället var personen befinner sig på ett flerdimensionellt kontinuum som sträcker sig från hälsa till ohälsa. Om vi räknar livet som ett kontinuum kan vi dra slutsatsen att någon gång kommer vi att dö. Så länge det finns minsta liv i oss är vi i någon bemärkelse friska. Det salutogenetiska perspektivet undersöker var en person befinner sig på detta kontinuum under en specifik tidpunkt, och får oss att tänka på faktorer som befrämjar en rörelse mot kontinuumets friska pol (Antonovsky, 2007).

3.1.2. Känsla av sammanhang.

Antonovsky (2007) menade att själva kärnan i svaret på den salutogenetiska frågan, d v s hur ens position upprätthålls på kontinuet hälsa – ohälsa, och hur rörelser förs mot den friskare polen, är *känsla av sammanhang*. Antonovsky delar in KASAM under tre teman, *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. För att få ett högt KASAM krävs höga värden på samtliga komponenter (Antonovsky, 2007). Begreppen definieras nedan.

Begriplighet syftar på i vilken utsträckning stimuli upplevs som förnuftsmässigt gripbara. Att information som finns är ordnad, tydlig och sammanhängande. Motsatsen är att informationen upplevs som oförklarlig, oordnad, oväntad, slumpmässig och kaotisk. Den person som har en hög känsla av begriplighet har en förväntan på att den information hon möter i framtiden är förutsägbar, och om det ändå kommer oväntat i varje fall går att ordna upp och förklara (Antonovsky, 2007).

Hanterbarhet är den grad personen upplever att hon har tillräckliga resurser till sitt förfogande, med vars hjälp hon kan möta de krav hon ställs inför. Resurserna behöver inte enbart vara under egen kontroll, utan kan även vara under kontroll av behöriga andra. Det viktiga är att det är någon/något personen känner att den litar på och kan räkna med. En person med hög känsla av hanterbarhet känner sig inte som ett offer eller orättvist behandlad av livet. Personen resonerar istället att olyckliga saker händer här i livet, men när det händer hanterar den det och fortsätter inte att för alltid att sörja det som hänt (Antonovsky, 2007).

Meningsfullhet handlar formellt om i vilken utsträckning personen känner att livet innehåller en känslomässig innebörd, vilket medför att i varje fall en del av de krav och pro-

blem som finns i livet är värda att investera energi i. Känsla av meningsfullhet handlar om vikten att vara delaktig och medverka i processer som skapar såväl ens dagliga erfarenheter som ens öde. Personer med en hög känsla av meningsfullhet har områden i livet som är viktiga, där de är engagerade i något som har betydelse för dem. En social roll måste vara socialt värdesatt för att upplevas som meningsfull. Den behöver inte värdesättas av samhället i stort, men någon social uppskattning måste finnas (Antonovsky, 2007).

För att sammanfatta de tre komponenterna till KASAM citerar jag Antonovsky (2007):

”Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investeringar och engagemang” (Antonovsky s 46, 2007).

Antonovsky (2007) skrev att alla tre komponenter är nödvändiga för känslan av sammanhang, men de kan vara mer eller mindre centrala. Meningsfullhet är den viktigaste av komponenterna, för utan den blir begriplighet och hanterbarhet inte höga särskilt länge. Begriplighet är den näst viktigaste komponenten då hanterbarhet förutsätter en förståelse. En framgångsrik problemhantering förutsätter KASAM i sin helhet (Antonovsky, 2007).

3.1.3. Gränser.

Antonovsky, (2007) skrev att gränsbegreppet betyder att en individ inte behöver känna att allt i personens liv är högst meningsfullt, hanterbart och begripligt för att ha en stark KASAM. Den viktiga och avgörande frågan är om det finns delar i personens liv som hon upplever som viktiga. Personen kan finna tristess i att gå i skolan, arbeta eller ta hand om hushållet, men är hon övertygad om att sysselsättningen har en mening i form av framtida karriär, försörjning eller familjens välmående kan hon trots tristessen ha en stark KASAM. Det mest effektiva sättet för en person att bevara en stark KASAM är att vara flexibel med vilka delar i livet som ska betraktas som viktiga. Då kraven inom ett visst område börjar bli mindre begripliga eller hanterbara så kan individen, under en period eller permanent, dra åt gränserna för vad som är betydelsefullt (Antonovsky, 2007).

3.1.4. KASAM och adolescensen.

Deltagarna i c-uppsatsen är 15 -17 år gamla och befinner sig i vad psykodynamiska teorier benämner adolescensen. Perioden kännetecknas av en tid där den psykologiska mognaden utvecklas, med identitetsbildande i centrum då grunden läggs för den vuxna personligheten (Kihlblom, 2004). Adolescensen är fylld av ständig turbulens, självtvivel, utanförskap och förvirring. Ett centralt problem som alla ungdomar ställs inför är att ”bli någon” (Antonovsky, 2007).

Antonovsky (2007) menar att det under adolescensen finns mer än ett mönster av erfarenheter, som kan skapa ytterligare en grund att stå på då världen ska upplevas som begriplig, hanterbar och meningsfull. I adolescensen kan ungdomen dock endast i bästa fall uppnå en provisorisk stark KASAM. Den kan stå som grund för kortsiktiga förutsägelser av förmågan att hantera hälsotillstånd och stressorer. Genom inträdet i vuxenlivet förstärks eller försvagas barndomens och adolescensens erfarenheter då långsiktiga engagemang i personer och sociala roller tillträds. Det är i det tidiga vuxenlivet som en persons KASAM blir mer eller mindre definitivt. Individen som i tidigt vuxenliv har en svag KASAM kommer in i en ond cirkel (Antonovsky, 2007).

”>Förloraren< fortsätter att förlora, och livet blir alltmer kaotiskt, ohanterbart och meningslöst” (Antonovsky, s 167, 2007).

Vuxenlivet kommer alltså att visa en allt tydligare skillnad i styrka mellan de som går in i perioden med en hög, respektive låg, KASAM (Antonovsky, 2007).

3.1.5. KASAM och arbetsliv.

Hur känslan av sammanhang påverkas av arbetslivet är relevant för den här c-uppsatsen då tidigare forskning visat att de tjejer som är mycket i stallet ofta får egna arbetsuppgifter och ansvarsområden i så stor utsträckning att det kan jämföras med ett arbete (se t.ex. Forsberg, 2007). Jag kommer i kapitlet om resultat och analys att använda mig av Antonovskys resonemang kring KASAM och arbete då jag redovisar empirin.

Antonovsky (2007) skriver att det är den sociala värderingen som är viktigast för de flesta arbetare. Det gäller dels den sociala värderingen av verksamheten som personen är engagerad i. Värderingen uttrycks i resurser (d v s makt, belöning och prestige) vilket ges kollektivt av samhället. Ju mer upplevelsen av den sociala värderingen stämmer överens med ens kriterier på rättvisa, ju större är chansen att individen kan känna att ”det är mitt”. Överbelastning är det viktigaste problemet avseende hanterbarhet, vilket har sin grund i upplevda resurser, individuella eller kollektiva. En inkräktan på känslan av hanterbarhet är ofta akut återkommande eller kronisk överbelastning, där få eller inga möjligheter ges till återhämtning och vila (Antonovsky, 2007).

När det handlar om att stärka känslan av begriplighet på arbetet menade Antonovsky (2007) att en central faktor var att regelbundet uppleva hur saker och ting passar samman. Hur okändheter på ett tillfredsställande vis förklaras och ordnade mönster växer fram, vilket stärker individens känsla av begriplighet. Om det i arbetsgruppen finns gemensamma värderingar, tydliga normativa förväntningar och en känsla av gruppidentifikation kommer en förutsägbarhet att prägla stämningen. Förutsägbarheten kan gestaltas av olika symboler och ett gemensamt språk. För utomstående kan de verka kaotiskt, men i gruppen råder full kontroll. Förutsägbarheten blir förstärkt av gruppritualer. Betydelsefulla komponenter är förhållanden på arbetet som skapar glädje och stolthet över uppgiften, frihet att påverka sin situation och en social uppskattning, rättvisa belöningar och plats för egna beslut (Antonovsky, 2007).

En viktig punkt som Antonovsky (2007) framhävde är att arbetet är ett mycket centralt livsområde, och erfarenheter därifrån *måste* påverka andra livsområden och beteenden inom dessa.

3.2. Identitet.

Anthony Giddens (2003) skriver att den kultur och miljö vi föds in i påverkar vårt beteende på samma sätt som det samspel vi så ofta har med andra människor. Det påverkar våra personligheter. Men socialisationen är också grunden för vår individualitet och frihet där självständiga tankar och handlingar får utrymme. Vi utvecklar vår *identitet*. Identiteten är de uppfattningar som personer har om vilka de är, och vad som är betydelsefullt och av vikt för dem. Uppfattningarna formas från vissa egenskaper och attribut som är de viktigaste källorna till mening. Kön, sexuell inriktning, etnicitet, nationalitet och samhällsklass är några av de viktigaste identitetskällorna (Giddens, 2003).

Giddens (2003) beskriver att sociologer ofta delar in identitet i två typer, *social identitet* och *personlig identitet*. Den sociala identiteten handlar om de kännetecken som andra tillskriver en individ, t ex student, mamma, läkare, svensk, dyslektiker och singel. De kan ses som markörer vilka i en grundläggande mening anger vad den omtalade perso-

nen är, samtidigt som den beskrivna personen relateras till andra individer som bär samma kännetecken. Social identitet innehåller därmed en kollektiv dimension då personen markeras som "samma", med andra individer. I sociala rörelser som feminister och miljökampanjer är den gemensamma identiteten betydelsefull som en viktig källa till mening. De flesta individer har en social identitet som innehåller flera attribut, vilket benämns som multipla sociala identiteter, och visar på att det finns flera dimensioner i människors liv. Kärnan i den sociala identiteten är alltså att den markerar hur individer liknar varandra (Giddens, 2003).

Den personliga identiteten förklarar Giddens (2003) med att det är den identitet som skiljer olika individer åt. Det är en utvecklingsprocess där vi formar en upplevelse om oss själva som en unik person med unika relationer till omgivningen. Tanken om en personlig identitet bygger på den symboliska interaktionismen, där det är individens ständiga samspel och förhandling med yttervärlden som formar personens tankar och upplevelser om sig själv. Individens personliga och offentliga världar kopplas samman i samspelet mellan individ och samhälle. Personens handlingsförmåga, valmöjligheter och frihet är det centrala, även om den kulturella och sociala omgivningen spelar en viss roll (Giddens, 2003).

3.3. Eriksons tre identitetsdelar.

I boken *Ungdomar och identitet* (2006) beskrivs hur Erik H Erikson var en av de första som menade att identiteten har tre lika viktiga delar, en biologisk, en psykologisk och en social del. Identitetsutvecklingen fortgår hela livet, men under puberteten förändras de tre delarna och ger upphov till en kris, då personen utvecklas till en könsmogen människa som samtidigt ska inordnas i samhället. Under hela livet definierar vi oss efter vårt utseende och vår kropp, vilket är en koppling som blir extra tydlig under tonåren. Erikson menade att man under tonåren skapar en identitet då man först måste känna sig själv för att sedan kunna älska en annan människa. Paradoxen i det hela är att man också lär känna sig själv genom att vara nära en annan. Den sociala och individens identitet går inte att skiljas åt, istället är de varandras förutsättningar. Ungdomen är rädd för att delta i verksamhetsformer som skulle kunna framstå som löjliga och få personen att tvivla på sig själv. Det är personens egna och jämnårigas ögon som är viktigast att blidka, även om det medför ett skamlöst beteende i äldre människors ögon. Viktigast är nu inte att bete sig korrekt från ett vuxet perspektiv, utan som sig själv, vilket bekräftas av jämbördiga. Erikson menar att det finns fyra upplevelsebaserade delar i den personliga identiteten, upplevelsen av *att känna sig hemma i sin kropp*, *att uppleva samma "mig själv"* när man blickar framåt och bakåt i tiden, *att uppleva sig bekräftad av auktoriteter som är betydelsefulla för en*, samt *att tycka sig veta vad man håller på med*. Individen har en serie av självbilder som fortlöpande formas under livet. Självbilderna bildar tillsammans olika delidentiteter som måste inordnas under en överordnad helhet. Tonåren är en tid som kännetecknas av drömmar och visioner, men också vardagen och skolan. Det är där förhoppningarna och den sociala realiteten möts som identiteten skapas. Här testas olika sociala positioner och identiteter, men testandet har inte längre målet att hitta den ultimata positionen. I stället skapas ett förhållningssätt till skola, vänner och familj där flexibiliteten utvecklas (Frizén och Hwang, 2006).

Erling och Hwang (2001) skriver att ungdomar spenderar stora delar av sin tid med vänner, där kompisarna fyller funktion både som modell och bollplank för frågor som hör till identitetsutveckling, dvs. Vem är jag, och hur uppfattar andra mig? Förmågan att ha nära relationer hör samman med identitetsutveckling, då ungdomen behöver vara nära någon annan behöver den också veta vem den själv är (Erling och Hwang, 2001).

3.4. Identitetsstatus.

I boken ungdomar och identitet (2006) ger James Marcia en beskrivning av ungdomens identitetsstilar, vilka han benämner som identitetsstatus. Han har delat in identitetsstatusen i fyra variabler, vilka redovisas nedan:

1. *Fullbordad identitet.* Den mest utvecklade identitetsnivån. Ungdomarna reflekterar över sina handlingar och sina mål, och kan ändra dessa vid behov. Individerna är väl medvetna om vad den tycker och varför, vilket den också kan uttrycka i tal. Individerna har egna värderingar och mål, och rättar sig inte enbart efter andras önskemål. Personerna i den här gruppen har en etablerad, sammanhängande, känsla av identitet. Vid intervjuer ger individer med fullbordad identitet uttryck för en solid och flexibel styrka. Ibland är de medvetna om att deras identitet kommer att genomgå förändringar i framtiden, men inte alltid.
2. *Moratorium.* Ungdomarna i den här gruppen är osäkra och känsligare än personer med fullbordad identitet. De tenderar också att vara ambivalenta i sin relation till familjen. Perioden kännetecknas av utforskande och experimenterande, och kan ses som en övergångsperiod till en fullbordad identitet. De är nästan alltid mycket pratsamma, och ofta försöker de att använda intervjusituationen som ett sorts rådgivningssamtal.
3. *För tidig identitet.* Ungdomar med den här identitetsstatusen har en svag identitet, och är sårbara för kommande livskriser. Individerna står ofta sin familj nära, och övertar gärna föräldrarnas åsikter utan att kritiskt granska dem. I samspel med andra skapas ofta ytliga och stereotypa relationer.
4. *Identitetsförvirring.* De ungdomar som tillhör den här identitetsstatusen har en sämre psykisk anpassning jämfört med andra grupper. Några lever obekymrat och oengagerat, medan vissa lider av ensamhet och upplevelsen av att sakna en inre kärna. Ungdomarna undviker att utforska alternativa roller och perspektiv, men har inte heller några giltiga värderingar som sina egna (Marcia, 2006).

3.5. Flickors identitetsutveckling.

Nancy Chodorow (1988) skrev att flickor redan från födseln sveps in i rosa filter. De lär sig att leka med flickleksaker, att inte bli smutsiga, och framförallt, att vara en flicka är inte lika fint som att vara en pojke. Från tidiga barndomsår till långt in i det vuxna livet bombarderas de av tidningar, böcker, annonser, tv-program och mycket mer, som samtliga förmedlar stereotypa bilder av att vara av det kvinnliga könet (Chodorow, 1988).

I artikeln *Hur flickor blir flickor och pojkar blir pojkar* (1988) av Bjerrum, Nielsen och Rudberg, ges ett utvecklingspsykologiskt perspektiv på identitetskapandet. Där framförs att vänskapen är en viktig del då alla har ett behov av att få sitt värde bekräftat av andra. Mammor börjar särbehandla sina barn efter kön vid 1-2 års ålder. Pappor gör det ännu mer och också tidigare än mödrarna. Som exempel ges vad Margaret S Mahler (1975) kallar för övningsfasen. Det händer att små barn trillar när de är på väg för att utforska omvärlden. När pojken trillar gör mamman (jag skriver "mamman" då det är det som artikelförfattarna använder sig av) ingen större affär av det, utan fortsätter leken. När flickan trillar får hon tröst av modern och leken avbryts för en stund. Modern tolkar också barnets signaler olika. Pojken är hungrig, arg eller trött, medan flickan vill ha närhet. Pojkar får lov att vara små längre än flickor på andra plan, då det handlar om att exempelvis äta själv eller klä på sig. Från den här åldern startar identitetsbildningen som senare leder till att flickans identitet knyts till intimitet och likhet. För pojkar blir identiteten en markering av skillnad och prestationer. Under de kommande åren lär sig flickan att hon behöver andras hjälp, för själv är hon hjälplös. Hon är inte rädd för att vara svag, utan den starkaste rädslan är att ingen ska se henne, att ingen ska reagera på henne. Flickan utvecklar en hög kompetens på det relationella planet, och hon vinner en avancerad kompetens i att känna av nyanser i mänsklig kommunikation och får en psy-

kologisk insikt. Hon har också mer kontakt med sina egna känslor än jämnåriga killar, inte minst då det handlar om att vara liten och svag. Under en period umgås flickor nästan enbart med andra flickor, där en förbehållslös intimitet råder. Men här sker också en träning på att avgränsa sig ifrån andra, där gamla vänner utesluts ur gemenskapen och vänskapsförhållanden bryts, och nya bildas. I ungdomsåldern sjunker flickornas yrkesambitionsnivå, de som tidigare ville bli jurister och veterinärer vill nu vara frisörer och sjuksköterskor. Flickorna utvecklar då också ett starkt intresse för utseendet med allt som det medför i kläder, smink och hår. Pojkar kommer här in i bilden som ett starkt intresse vilket ständigt är närvarande, inte minst som samtalsämne (Bjerrum Nielsen och Rudberg, 1988).

Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) skriver att pojkar tidigt lär sig hur de ska uppträda i offentliga rum, där de accepterar formella och opersonliga regelsystem. I de offentliga rummen lär sig pojkarna att umgås med personer de inte tycker särskilt mycket om. De utvecklar *instrumentella* talanger. Flickorna får istället mer träning i socioemotionella färdigheter, med betoning på personliga förhållanden. Tjejerna utvecklar *expressiva* talanger (Bjerrum Nielsen och Rudberg, 1991).

3.6. Empowerment.

Askheim och Starrin (2007) skriver att empowermentbegreppet på senare år blivit mycket populärt, men också mer diffust. I korthet ifrågasätter empowermentbegreppet maktens natur, konsekvenser, utövning, orättvisor, exploatering och förtryck (Askheim och Starrin, 2007).

Askheim (2007) menar att empowerment inbegriper hur maktlösa personer eller grupper tillskansar sig styrka, makt och kraft för att ta sig ur sin maktlöshet. Genom mobilisering formar empowerment både de mål och medel som är nödvändiga för att nå upp till målsättningen. I praktiken innebär det att individerna får ett större självförtroende, bättre självbild och större kunskaper och färdigheter, vilket sker då processer och aktiviteter startas. Den enskilda individens position i samhället är ett resultat av mänskligt skapta strukturer och historia, vilket också innebär att positionen är möjlig att förändra (Askheim, 2007).

Askheim (2007) ger en översikt kring flera olika sätt att se på empowerment. Jag har valt att se empowerment som en etablering av motmakt. Askheims (2007) beskriver att när marginaliserade och utstötta grupper står enade kan de komma ur sin passivitet och vanmakt som de befinner sig i, och bildar då istället en motmakt. Motmakten gestaltas när maktutövningen som de står under utmanas. Med de erfarenheter som gruppen tillsammans upplevt skapas en gemensam identitet. Den positiva identitetsutvecklingen kan bli en motvikt till den negativa identitet som marginaliserade grupper får tilldelat sig från majoritetssamhället (Askheim, 2007).

3.7. Prövning av teorin.

Antonovsky (2007) poängterar att det finns många sätt att mäta KASAM och pröva modellen. Ett centralt tema i teorin är att KASAM är globalt gångbar. Det handlar om hur individen ser på världen, snarare än hur en person reagerar i en specifik situation (Antonovsky, 2007).

Vad Antonovskys (2007) känsla av sammanhang kan bidra med i forskningsprocessen är att lägga fokus på begreppen meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Avseende de två första begreppen är min hypotes att hästtjejer generellt sett har en hög nivå. Det stödjer jag på tidigare forskning. Avseende meningsfullhet beskrivs hästarna som personligheter och bästa kompisar av tjejerna (Hofmann, 2004). Hästens behov är i

centrum där tydligheten mellan handling och konsekvens gör att tjejernas handlande och traditionerna som där medföljer blir meningsfulla (Forsberg, 2007). När det handlar om begriplighet visar tidigare forskning att ridskolan är en plats med klara, tydliga regler (Koren och Træn, 2003). Vid den sista komponenten, hanterbarhet, är jag inte lika säker på att tjejerna renodlat har en stark hanterbarhet. Tjejernas kunskap och kompetens ökar kring både ridningen och hästens skötsel, vilket skapar självförtroende. De blir bättre på att hantera oväntade uppdrag med hästen. Stallkulturen är präglad av arbete, utmaningar och ansvar som tjejerna förväntas klara av (Forsberg). Vanligen har ungdomarna många egna uppdrag/ansvarsområden i klubben. Skador är vanligt förekommande, och i en del fall blir rädslan för att rida igen för stor (Hofmann, 2004).

Avseende den sociala identiteten har jag föreställningen om att tjejernas vistelse i stallet medför någon form av "hästtjejidentitet". Vilket i sin tur borde avspeglade sig i den personliga identiteten. Erikson menade att det var jämnåriga personer som är viktigast att jämföra sig med i adolescensen. Min tro är att hästtjejer möjligen kan ha problem med att blidka alla jämnåriga i skolan med sitt fritidsintresse. Det utreder jag i intervjusituationen då frågan om vad det betyder att vara en hästtjej diskuteras. Vilken identitetsstatus tjejerna har är inget jag kan förutsäga. Däremot kan jag anta att identitetsförvirring inte är en identitetsstil som de passar in på, då vistelsen i stallet kräver ett engagemang.

Jag tror också att stallet på vissa plan avviker från det typiskt "kvinnliga", trots att det är (eller paradoxalt nog kanske just för att det är?) en kvinnodominerad arena. Stallet är en smutsig miljö, med leriga hästar som ska göras rena och boxar som ska mockas. Där går det inte heller att helt välja vem som ska umgås med vem (expressiva talanger). Stallet bygger i mycket på det kollektiva, att hjälpas åt med olika uppgifter. I ungdomssektionerna på ridskolorna ska tjejerna officiellt ha ett inflytande över ridklubben. Jag valde empowerment teorin för att se hur väl det stämmer, och om även de tjejer som inte sitter med i ungdomssektionen upplever att de har inflytande.

Kapitel 4. Metod.

Metoden som använts i uppsatsarbetet har varit kvalitativ. Empirin har inhämtats från tio halvstrukturerade intervjuer, vilka kännetecknas av att de utgått från i förväg bestämda frågor, som sedan följs upp med följdfrågor (Angelöw, B/Jonsson, T, 2000). Metodvalet grundar sig på att den frågeställning jag valt lämpar sig bäst att genomföra med en kvalitativ metod. Syftet med undersökningen är att ta reda på hur tiden i stallet påverkar tjejnerna i deras identitetsutveckling. Visst hade t.ex. en stor enkätundersökning haft möjlighet att uppnå en större generaliserbarhet. Däremot hade det varit svårt, om inte omöjligt, att leva upp till syftet med studien utan en kvalitativ metod. En enkät hade inte kunnat utformas på ett sådant sätt att den ringat in frågeställningen. Observation är också en metod som jag övervägde att använda mig av. Jag kasserade dock den idén då jag ansåg det skulle bli svårt att hålla en tillräcklig distans till ämnet. Möjligen skulle jag missa viktiga delar då jag redan är så invand vid stallmiljön (se förförståelse).

En halvstrukturerad intervju har fördelen att det är möjligt att göra förändringar under intervjuens gång. Ordningsföljden på frågorna och följdfrågorna kan förändras om det krävs för att följa upp svaren (Kvale, 1997). Min avsikt med undersökningen är inte att göra en övergripande forskning med stor generaliserbarhet, utan en mer djupgående studie som kan ge en inblick och skapa förståelse för berörda personers syn på ämnet. Med det som utgångspunkt anser jag att det är en lämplig metod för uppsatsen. Svenning (2003) skriver att tanken med kvalitativa undersökningar inte är att generalisera, utan att exemplifiera. Exempelen kan sedan hjälpa till att dra mer eller mindre långtgående slutsatser (se kapitel 6). Metodens brist är alltså att den inte säkert kan fastställa hur vanligt det är att personer inom berörda områden tycker som intervjuade personer i det här arbetet, vilket får lämnas till vidare forskning att undersöka med en annan metod.

4.1. Konstruktion av intervjuguide.

För att få en så nyanserad och användbar intervjuguide som möjligt är det bra att först göra en analyskiss, utifrån den utformas sedan intervjuguiden (Widerberg, 2002). I den här uppsatsen konstruerades först en analyskiss där jag försökte sammanfatta allt som jag ville ta reda på med intervjuerna, och såg efter om det stämde överens med syftet som formulerats, dvs. *att ta reda på hur tiden i stallet påverkar tjejnerna i deras identitetsutveckling*. Intervjufrågorna delades in under tre teman, *meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet*. Därefter konstruerades olika frågor som jag testade på hästintresserade vänner. Vissa frågor fick då kasseras eller omformuleras. Till slut var jag nöjd och satte ihop frågorna till en intervjuguide. Jag genomförde två provintervjuer med en tjej som är 15 år och en som är 16 år gammal. Tjejnerna kom från en av de ridskolor som jag är aktiv vid, och kan följaktligen inte vara med i de riktiga intervjuerna (läs mer om det i avsnittet om etik). Betoningen lades då på att frågorna var begripliga, och vi pratade tillsammans igenom intervjuguiden. Resultatet blev att en fråga fick kasseras innan intervjuguiden bedömdes som klar. Vid ett handledarbyte justerades sedan intervjuguiden ytterligare.

Känsliga eller obehagliga ämnen ska aldrig tas upp i början eller slutet av en intervju (Repstad, 1993). Frågorna i intervjuguiden har inte en hög grad av känsliga ämnen, men där jag trodde att det möjligen skulle kunna bli mer emotionella svar var jag noggrann med att ringa in frågan med mer neutrala teman före och efter. Intervjuguiden redovisas som en bilaga i slutet av arbetet, vilket stärker reliabiliteten.

4.2. Urval.

Det första steget i analyserbarheten är att fastställa undersökningens population (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2002). I den här undersökningen handlar det om alla hästtjejer i Sverige som är 15 -17 år gamla och vistas i stallet minst tre dagar i veckan (en kort översikt över informanterna presenteras sist i uppsatsen). Valet att enbart intervjuva tjejer grundar sig på att ridskolan är en kvinnodominerad arena, och antalet killar som uppehåller sig där är få. Urvalsbeslutet att tjejerna som deltar i undersökningen ska vara i stallet minst tre dagar i veckan gjordes då undersökningen vill fånga de tjejer som har stallet som en sorts fritidsgård, vilka Rostgård (2002) benämner som ”stalltjejer” eller ”hästtjejer”.

Steg två är att bestämma vilka analysenheter som ska analyseras (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2002). Jag har valt att använda mig av ett strategiskt urval av ett mindre antal fall. Jag har av praktiska skäl begränsat urvalet av intervjupersoner till ridskolor i Göteborg, och jag har också valt bort de två ridskolor jag själv är aktiv vid av etiska skäl. För att välja ut vilka ridskolor som jag skulle kontakta använde jag mig av svenska ridsportförbundets hemsida, där jag hittade en förteckning över alla ridklubbar i Göteborg. Jag valde ut tre ridklubbar som jag visste var relativt stora, och tog sedan kontakt med representanter från deras ungdomssektioner över telefon. Ungdomssektionerna bistod mig med namn och telefonnummer till tjejer i rätt målgrupp, som jag sedan ringde upp och frågade om de var intresserade av att ställa upp på en intervju. Två av intervjupersonerna gav mig också efter avslutad intervju telefonnummer till andra personer som jag kunde intervjuva. När jag först tog kontakt med tjejerna berättade jag kort om vem jag var och att jag ville intervjuva dem i egenskap av att de var tjejer i åldrarna 15-17 år, och vistades i stallet minst tre dagar i veckan. Resultatet blev att jag intervjuade sju personer som jag fått kontakt med via ungdomssektionerna, och tre personer som jag fått kontakt med från intervjupersonerna. Det senare urvalet betraktas då som ett snöbollsurval. Samtliga tjejer som jag fick kontakt med ville ställa upp på en intervju. En intervju avbokades senare då intervjupersonen fått för mycket att göra i skolan. Platsen ersattes med en ny intervjuperson.

4.3. Genomförande av intervjuerna.

Platsen som intervjuerna genomförs på kan påverka resultatet. Viktigt är att intervjun förblir ostörd, att den genomförs på en neutral plats, med fördel där intervjupersonen känner sig hemma (Repstad, 1993). Intervjuerna som är föremål för den här studien genomfördes på de ridskolor där tjejerna är aktiva. Vi träffades i klubbstugorna, vilket är en plats där informanterna känner sig väl hemmastadda. Problemet med att träffas på ridskolan är att det är en plats med ständigt liv och rörelse, vilket gör att ostörtheten aldrig helt kan garanteras. Valet av att genomföra intervjuerna på respektive ridklubbar grundades på att det av praktiska skäl var lättare för tjejerna att vara där, och att de var bekväma med platsen. I de flesta fall förblev också intervjuerna ostörda, och då de stördes var det under en kort tid i form av att någon öppnade dörren, såg att vi var där, och därefter avlägsnade sig. Innan intervjuerna inleddes gav jag informanterna en kort orientering där jag kort berättade om syftet med intervjun, användningen av bandspelare och vad som händer med arbetet när det är sammanställt. Jag avslutade med att fråga om intervjupersonen hade några frågor, och därefter startades bandspelaren och intervjun inleddes.

Intervjuerna tog mellan 35-60 minuter att genomföra, det vanligaste var dock runt 45 minuter. Variationen av tid berodde i huvudsak på hur mycket intervjupersonen hade att säga om olika frågor. Jag frågade ofta efter exempel, och vissa personer hade många exempel att berätta utförligt om, medan några personer nästan inte hade några alls. Vid vissa av de exemplen som berättades kom flera följdfrågor som inte hade passat in vid

de kortare intervjuerna. Många av intervjupersonerna fick rita skalor som hjälp till att svara på frågan, t.ex.: *Om du tänker på de uppdrag du har i klubben och ritar en skala över dem. Längst ut är för lite uppdrag, och längst ut på andra sidan är för många uppdrag, var sätter du krysset på skalan då?* Många fick också rita sin familj, och skalor efter varje person på hur hästintresserad den var. Ritandet upplevdes som roligt och tjejerna målade detaljerat, samtidigt som de berättade lite om varje person. Därefter kunde vi också prata om intervjupersonen upplevde att hon fick stöd i sitt intresse från familjen, och om hon hade önskat sig mer stöd av någon.

Efter att intervjuerna avslutats var det vanligt att tjejerna småpratade lite med mig medan jag packade ihop min rekvisita. Jag frågade hur det var att bli intervjuad, och många sa att det var roligt, och att de hade fått tänka till ordentligt. De upplevde det som positivt att få uppmärksamhet riktad mot dem och få tid att fundera igenom saker. Framförallt de tjejer som var ambivalenta till sin fortsatta tid i stallet menade att de också fått ut något av intervjun. En sådan typ av avslutande samtal är vanligt förekommande enligt Kvale (1997), vilket han benämner som uppföljning.

Intervjuerna har i efterhand skrivits ut. En viss redigering har genomförts i form av omformuleringar och koncentrerings av uttalanden. Vid behov gick jag tillbaka till bandinspelningarna för att kontrollera att de citat jag använde mig av är korrekta. Intervjuerna är anonymiserade och banden finns förvarade på säker plats för att värna om konfidentialiteten (Kvale, 1997).

4.4. Intervjukvalitet.

Kvale (1997) skriver att intervjuns kvalitet kan bedömas utifrån följande punkter:

- Omfattningen av spontana, rika, relevanta och specifika svar.
- Kortare intervjufrågor och längre svar är att föredra.
- I vilken grad intervjuaren följer upp svar och klargör meningen i dem.
- Intervjuaren tolkar och verifierar intervjupersonens svar under intervjun.
- Intervjun är "självkommunicerande".

De tio intervjuer som jag genomfört har varierat i kvalitet. Den största delen av intervjuerna har relevanta svar som ofta är betydligt längre än frågan. Vid genomlysningen av intervjuerna märkte jag att jag under den första intervjun som genomfördes, missade att följa upp ett par svar med följdfrågor. I övrigt anser jag att intervjusvaren blivit uppföljda på ett godkänt sätt. Under varje intervju har jag också gjort minst en sammanfattning om vad personen sagt i intervjun, och verifierat det med att fråga om jag förstått det rätt. Enstaka frågor har jag också bett informanten att utveckla mer om jag varit osäker på vad hon menade. De flesta intervjuer har varit givande på många sätt, och två av dem har varit riktigt innehållsrika med relevanta svar. Där blev intervjun vad jag bedömer, självkommunicerande.

4.5. Återföring/feedback.

Informanterna fick förfrågan om de ville ha tillgång till uppsatsen när den var klar, vilket samtliga ville. Arbetet skickas till dem via e-post i samband med att det lämnas in för arkivering. Olika personer som är aktiva på ridklubbarna har också gett mig sina mail-adresser för att få arbetet utskickat till dem då det är sammanställt.

4.6. Reliabilitet och validitet.

Reliabilitet innebär att mätningarna är korrekt gjorda. Har forskningen en hög reliabilitet ska flera forskare som använder sig av samma metod kunna återupprepa studien och uppnå samma resultat (Thurén, 1998).

Validitet innebär att man undersöker det man verkligen vill undersöka (Thurén 1998). I den här studien har jag lagt mycket fokus på validitetsaspekten eftersom ett ifrågasättande av validiteten är ett ifrågasättande av hela undersökningen och dess resultat (Körner och Wahlgren, 2002).

Under uppsatsens utformning har intervjufrågor formulerats utifrån uppsatsens syfte. I analysen har empiri som är relevant för frågeställningen lyfts fram. En uppenbar fara med personliga intervjuer är att det kan uppkomma en så kallad *intervjuareffekt*, vilket innebär att intervjuaren själv, genom sin närvaro, påverkar svaren i en viss riktning. Intervjuaren kan också komma att tolka svaren på ett felaktigt sätt. (Svenning, 2003). Under intervjuerna har jag varit väl förberedd med min intervjuguide, och upplevt att jag kunnat hålla igång intervjun utan att ständigt titta i guiden för att se vilken fråga som kommer näst. Därför har jag i möjligaste mån lyssnat på det informanten hade att säga. Om intervjun föll sig på det sättet att ett annat tema kom upp mer naturligt efter en fråga kunde jag gå ifrån ordningsföljden på frågorna för att på bästa sätt hålla liv i samtalet, och därefter gå tillbaka till de frågor vi hoppat över. Om det var något som var oklart ställde jag också frågor som "kan du utveckla det här lite mer?" eller "har jag förstått dig rätt om jag säger så här?" och liknande. På så sätt har jag gjort vad jag har kunnat för att intervjupersonens svar ska bli rätt tolkade. I mötet mellan människor uppstår alltid en påverkan, och så länge jag är medveten om den och tänker på att inte ställa ledande frågor eller uppmuntra svar i en viss riktning så har jag i varje fall inte gjort intervjuareffekten större än den behöver vara. I intervjusituationen har jag ansträngt mig för att ställa så neutrala frågor som möjligt. Ett faktum är dock att en obetydlig omformulering i en enkätfråga eller i ett förhör av ögonvittne kan inverka på svaren (Kvale, 1997). Vilket betyder att jag trots ansträngningar kring att vara neutral ändå kan ha påverkat svaren i en viss riktning.

Esaiasson et al (2002) skriver att strategiskt utvalda fall inte är representativa för helheten av populationen med alla dess delar. Man kan däremot analytiskt generalisera resultaten till en teori. Där är det möjligt att lyfta fram allmängiltiga aspekter som därigenom förväntas bidra med något väsentligt om också övriga, ej undersökta, närliggande fall i populationen. Om frågeställningen är tillräckligt generell och populationen homogen är det möjligt att uttala sig allmängiltigt utifrån ett begränsat antal fall. Man kan inte uttala sig om frekvenser baserade på intervjuer av tio personer som representerar för en stor population. Däremot kan jag hävda att studien tillför empiriskt välgrundad kunskap till forskningen, men det behövs ytterligare studier inom ämnet för att nyansera bilden. Det gäller framförallt på nya ämnesområden, vilket den här undersökningen är. Det enda sätt som verkligen gör studien fullt generaliserbar är att göra om den. Helst flera gånger och med ungefär samma resultat (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2002).

4.7. Etik – forskningsetiska frågor.

Vetenskapliga rådet ger följande direktiv kring samhällsvetenskaplig forskning, direktiv som jag valt att följa i uppsatsarbetet:

Samtyckeskrauet: Forskningsledaren ska inhämta uppgiftslämnarens och undersökningsdeltagares samtycke. I vissa fall bör samtycke dessutom inhämtas från förälder/vårdnadshavare, t ex om de undersökta är under 15 år och undersökningen är av etisk känslig karaktär (www.vr.se). Jag har valt att inte kontakta förälder/vårdnadshavare för ett godkännande av medverkan i intervjun. Det valet gör jag med motiveringen att informanterna är minst 15 år, och undersökningen inte är av en etisk känslig karaktär.

Vetenskapliga rådet fortsätter med följande informationskrav: Forskaren ska informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. De ska upplysas om att deras deltagande är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan. Informationen ska omfatta alla inslag i undersökningen som kan tänkas påverka deras villighet att delta (www.vr.se). Informanterna fick information före intervjutillfället om sin frivillighet i intervjusituationen och rätten att avbryta eller att inte svara på vissa frågor. Två personer har avböjt att svara på en följdfråga, i övrigt är alla frågor besvarade av samtliga intervjupersoner. Informanterna har också efter att intervjun avslutats fått möjlighet att förtydliga sina svar, eller att ändra på dem. Ingen har använt sig av den möjligheten.

De som medverkar i en undersökning ska ha rätt att självständigt bestämma om, hur länge och på vilka villkor de ska delta. De ska kunna avbryta sin medverkan utan att det medför negativa följder för dem (www.vr.se). En tjej avbröt sin medverkan då hon fått för mycket att göra i skolan, vilket inte fått någon negativ följd för henne. Jag tackade henne för att hon hört av sig.

I sitt beslut att delta eller avbryta sin medverkan får inte undersökningsdeltagarna utsättas för otillbörlig påtryckning eller påverkan. Beroendeförhållanden får heller inte förekomma mellan forskaren och tilltänkta undersökningsdeltagare eller uppgiftslämnare (www.vr.se). Jag har av etiska skäl valt att inte intervjua ungdomar från de två ridskolor som jag är verksam på. Då jag besitter en maktposition som ridinstruktör hade det varit svårt att lita på den empiri som framkommit. Ungdomarna från de ridskolorna hade inte heller haft samma möjlighet att avböja en intervju då det inte går att utesluta att de känt sig tvingade att ställa upp på intervjusituationen.

Kapitel 5. Resultat och analys.

Intentionen med uppsatsen är att få svar på följande frågeställningar: Vad uppfattar tjejerna själva att stallet tillför i deras liv? Vad uppfattar de som positivt/negativt, och vad kan de i så fall dra för nytta av det? Eller är det just hästarna, och inte miljön, som gör ridskolan så unik för dem? Framförallt syftar studien till *att ta reda på hur tiden i stallet påverkar tjejerna i deras identitetsutveckling*. Nedan följer en genomgång av resultaten från frågeställningarna, samt analyser av dessa.

5.1. Jämförelse med tidigare forskning.

I studien har tio tjejer intervjuas på ridskolor i Göteborg. 1969 skrevs en betygsuppsats i sociologi av Leona Åman. Hon undersökte tio ridskolor på olika geografiska områden i Sverige där hon drog slutsatsen att det inte fanns några tydliga tendenser mellan landsbygds- och storstadsridskolor. Mycket kan ha hänt sedan 1969, men ingen ny forskning finns att tillgå där ridskolor från olika delar av landet jämförs med varandra. Därav drar jag slutsatsen att just valet av Göteborg som stad inte spelar någon roll för generaliserbarheten i undersökningen.

5.2. Informanterna.

Tjejerna som deltagit i undersökningen är 15-17 år, och går antingen i nionde klass på grundskolan eller i gymnasiet. Fyra av informanterna hade dessutom valt en inriktning med häst på gymnasiet. Intentionen var från början att hitta ”typiska” ridskoletjejer som var på ridskolan minst tre dagar i veckan. Jag märkte dock att sådana var svåra att finna. De flesta av informanterna hade börjat på ridskola, skött en ridskolehäst under flera år, för att sedan i varje fall delvis söka sig ut mot privatstallen. Samtliga informanter hade någon form av ridaktivitet utanför ridskolan, ibland flera. Då handlade det om ridgymnasier, att ha en egen häst, att de hyrde en häst flera gånger i veckan eller skötte en privatägd häst. Samtliga höll sig dock kvar i ridskolevärlden på ett eller annat sätt. De vistades fortfarande där då hästen var uppställd på ridklubben, de satt med i ungdomssektionens styrelse, arbetade extra i stallet eller tävlade i lag tillsammans med lektionsryttare. Flera red också kvar på ridskolan även om de hade en privatägd häst att rida.

Informanterna vistades i stallet 3-7 dagar i veckan, det vanligaste var runt fem dagar i veckan.

5.3. Innebörden av att vara en ”hästtjej”.

För att ta reda på hur vistelsen i stallet påverkar tjejerna i deras identitetsutveckling frågade jag dem om de skulle kalla sig själva för ”hästtjejer”. De flesta svarade då ja utan att tveka. De två som var mer tveksamma motiverade det med att en hästtjej pratar om hästar hela tiden, och att även om själva intresset är en del av livet, kanske rent av en livsstil, så var en hästtjej inte allt de var, utan de var också ”vanliga” tjejer. Majoriteten av de intervjuade menade dock att de spenderar så otroligt mycket tid i stallet att det blivit en del av deras liv, vilket då innebar att de fått benämningen ”hästtjej”. Att vara en hästtjej var något de ofta var stolta över, även om det under vissa perioder i livet medföra att de fått höra negativa saker från omgivningen. Den värsta perioden beskrivs av tjejerna som under slutet av mellanstadiet och stora delar av högstadiet. I låg- och början av mellanstadiet uppfattas en hästtjej som cool, och en tjej berättade att hon till och med ville gå till skolan i ridbyxor under den perioden. Under gymnasietiden klingar de negativa kommentarerna av, även om de fortfarande förekommer så har de också blandats ut med positiva kommentarer, som t ex att hästtjejer är vältränade och snygga. De negativa kommentarerna som kvarstår har också i vissa fall ändrat karaktär, det handlar inte längre i huvudsak om att tjejerna luktar illa, hästar är havremoppar som passar bäst till hamburgare och liknande, utan mer att hästtjejer är i stallet hela tiden och

inte hinner umgås med dem som står utanför. Nedan följer ett citat från Elisabeth när hon besvarar frågan om hon hört något negativt om att vara hästtjej:

”Ja, det är väl någon gång. Men det är mest: åh, håller du på med hästar, hur orkar du? Det är ju bara mat typ. Oftast är det killar som säger det. Jag har hört det från en tjej tror jag. Men hon var ju bilfixerad så. Det är inte så mycket, men man får ju stå för att det är det man gör. Det är ju likadant det, hästar är inte mer fjanliga än att springa runt och jaga en fotboll. Nej, jag står för det jag gör. Jag tycker att det är mycket fräckare att få en häst att hoppa över ett 1.20 hinder än att springa efter en fotboll och göra mål. Det är ju ett helt djur på över 600 kg som man lyckas få ett fint språng över det här hindret. För den har ju en egen vilja. Jag tycker att det är mer fascinerande att lyckas få över den, än att lyckas få en fotboll in i ett nät.”

Giddens (2003) beskriver två typer av identiteter, social identitet och personlig identitet. Den sociala identiteten tillskrivs av andra, vilket för intervjupersonerna i den här undersökningen är ”hästtjej”, och därmed sätts samman med alla andra hästtjejer. Om det är en positiv eller negativ social identitet beror delvis på hur gammal personen är, då benämningen ”hästtjej” tycks variera i betydelse över tid. Att vara hästtjej är något att vara stolt över anser många i undersökningen, men de allra flesta av dem går nu på gymnasiet. Frågan är om de svarat likadant på högstadiet? Under den tidsperioden ses ju som sagt inte hästtjejer med lika blidka ögon från framförallt jämnåriga killar.

Den personliga identiteten är den som skiljer individer åt (Giddens, 2003). Två intervjupersoner var tveksamma om de ville kalla sig själva för hästtjejer, med motiveringen att det också fanns andra saker i deras liv. Det kan tolkas som ett sätt att urskilja sig från de andra och bejaka sin individuella del.

Erikson (1969) poängterar liksom Giddens (2003) det socialas betydelse. Ungdomen är rädd för att delta i verksamhetsformer som skulle kunna framstås som löjliga och få personen att tvivla på sig själv. Det är personens egna och jämnårigas ögon som är viktigast att blidka (Frisén och Hwang, 2006). Under slutet av mellanstadiet och högstadiet är ridning en aktivitet som framförallt av killar, framstår som löjlig. Intervjupersonerna har i de flesta fall passerat den här perioden, men ibland förekommer fortfarande negativa kommentarer. Att tjejerna trots allt stannar kvar i stallet och framstår som löjliga, bör innebära att ridskolan och stallet har en mycket stark betydelse för tjejerna. Något som är starkare än rädslan för att framstå som löjlig bland jämnåriga utanför ridskolan. De killar som rider verkar vara än mer utsatta för negativa kommentarer och rent av mobbing, vilket leder till att de slutar. Samtliga informanter i undersökningen trodde att det fanns så få killar för att de blev retade och mobbade av jämnåriga. De betraktas som bögar i en tjejsport. Vilket enligt Erikson (1969) kan förklaras som att de framstod som löjliga i ögonen på de viktigaste referenspersonerna, jämnåriga, vilket får killarna att tvivla på sig själva och hoppa av.

Antonovsky (2007) skrev att för att uppnå en hög känsla av meningsfullhet så måste den sociala rollen individen har vara socialt värdesatt. Den behöver inte värdesättas av samhället i stort, men social uppskattning från något håll måste finnas (Antonovsky, 2007). Hästtjejer som får ta emot gliringar från jämnåriga i skolan kan mycket väl ha en annan referensgrupp som betyder mer för dem, nämligen kamraterna i stallet. Där får de bekräftelse från andra likasinnade vilket väger upp nedvärderandet från de utanför.

Mica Nava, (1984) menar att flickor i offentligheten regleras av pojkar i syfte att den önskvärda femininiteten efterlevs. På ungdomsarenor förväntas flickorna ta rollen som observatör till pojkars aktivitet, och tvärtom är pojkarna observatörer och garantier för flickornas passivitet. Aktiviteter, initiativtagande och självständighet markeras som okvinnliga (Andersson, 2003). Rostgård (2002) skriver att rid- och stallkulturen är en tjejkultur, och att den också värdesätts därefter. I en kulturell hierarki placeras det man-

liga högre än det kvinnliga, och det vuxna placeras högre än barnen (Rostgård, 2002). Med det i åtanke faller det sig rätt naturligt att hästtjejer får höra gliringar och negativa kommentarer. Ridning värderas inte lika högt som traditionellt manliga sporter som hockey och boxning. Hästtjejerna spenderar mycket tid i stallet, och kan därför inte observera killarnas aktiviteter särskilt ofta förutom på rasterna i skolan. Ridningen är också en aktivitet som gör att tjejerna är på en helt annan arena, dit killarna inte kan ta sig om de vill bevara sin "manlighet" inför kompisarna. Att reglera och kontrollera tjejerna där blir då svårt. I stallet kan tjejerna vara självständiga, bortom killarnas reglering. De tillfällen som tjejerna och killarna möts är framförallt i skolan och sporadiskt på fritiden. Killarna tar då tillfälle att nedvärdera ridning och hästar i ett försök att se till att de önskvärdt feminina efterlevs. Som jag har klargjort i resonemanget ovan så misslyckas försöken.

Askheim (2007) menar att de erfarenheter som gruppen tillsammans upplevt skapar en gemensam identitet. Den positiva identitetsutvecklingen kan bli en motvikt till den negativa identitet som marginaliserade grupper får ha tilldelat sig från majoritetssamhället (Askheim, 2007). I det här fallet handlar det om gruppen hästtjejer som skapat sin egen identitet. Identiteten ger dem en viss stolthet som motvikt mot, i det här fallet främst jämnåriga killar. Flera av tjejerna har blivit kallade för "hästnörd", vilket de inte tycks ta särskilt illa vid sig av. Nova berättar till och med att hon blev stolt när killarna kallade henne för det i högstadiet. Om hon blev kallad för det idag tror hon att hon nästan skulle bli glad.

Nova:

"För det är ju det jag är, en hästnörd. Och jag står för det."

5.4. Meningsfullhet.

För att besvara frågeställningen vad tjejerna själva uppfattar att stallet tillför i deras liv, fick tjejerna bland annat beskriva en typisk dag i stallet. Därefter fick de försöka förklara vad som var viktigast, respektive minst viktigt och varför. Antonovsky (2007) menade att meningsfullheten är den komponent i KASAM som är viktigast, även om samtliga tre komponenter är nödvändiga. Känslan av meningsfullhet handlar om vikten av att vara delaktig och medverka i processer, att engagera sig i något som är betydelsefullt. Saker som uppfattas som tråkiga kan en person med hög KASAM hitta mening i om hon vet att det leder till något positivt (Antonovsky, 2007).

Ridskolan som verksamhet förutsätter att flickorna tar på sig olika förtroendeuppdrag, och arbetet förstärker identifikationsprocessen (Forsberg, 2007). Samtliga tjejer som medverkat i den här uppsatsen är engagerade i något som är meningsfullt för dem, nämligen hästen och gemenskapen i stallet. Ibland också i klubben, i form av att sitta som styrelseledamot i ungdomssektionen. Vad som kom fram under intervjuerna var att de flesta hade svårt att komma på något som var tråkigt eller mindre betydelsefullt för dem i stallet. Sagt vid nästan alla intervjuer var att mockning möjligen medförde dubbla känslor. Några menade att de tyckte om att mocka men var medvetna om att det ofta uppfattades som tråkigt av omgivningen. För dem var mockningen en stund på dagen då de kunde koppla av och tänka, varva ner, lyssna på musik eller prata med kompisar. Mockningen var då enbart positiv. För några var mockningen dock en av de tråkigare delarna på dagen, men samtidigt fortfarande meningsfullt. Hästens bästa står i centrum, och mockningen är en sak som måste göras helt enkelt, om de vill syssla med hästar. Tjejerna hittar då mening i något som uppfattas som tråkigt, vilket innebär att de har en hög känsla av sammanhang.

Hästarna och allt där runtomkring är viktigt för tjejerna i stallet. Att vara hästtjej beskrivs som en livsstil, svårt att klara sig utan. Men det är inte bara hästen som är viktig,

allt hänger ihop, förklarar flera intervjupersoner. Det är kompisarna, gemenskapen, ridningen, hästen, lukten, och så mycket, mycket mer som var svårt att förklara.

Stina:

"Jag har ju alltid hållit på med hästar, dom har ju alltid varit i mitt liv. Då skulle det inte kännas rätt att vara någon annanstans. Det har liksom blivit mitt liv."

5.5. Begriplighet.

Här tas fasta på om individen upplever informationen som tydlig och ordnad. En person med hög känsla av begriplighet förväntar sig att även framtida information kommer att vara förutsägbar eller möjlig att förklara (Antonovsky, 2007).

Erikson menar att det finns fyra upplevelsebaserade delar i den personliga identiteten, varav en del var att *tycka sig veta vad man håller på med*. (Frizén och Hwang, 2006).

Samtliga intervjupersoner tyckte att de uppgifter de hade var tydliga. Om den av någon anledning skulle vara otydlig menade de att det bara var att fråga någon, det var inget att skämmas över. Ofta satt tjejerna med i ungdomssektionen, där de själva styrde upp olika uppgifter. Några framhöll också att de sysslade med hästar så länge nu, så de visste vad som förväntades. Tjejerna har en hög känsla av begriplighet.

5.6. Hanterbarhet.

Antonovsky (2007) menade att en hög känsla av hanterbarhet grundade sig i att en person upplever att hon har tillräckligt med resurser för att möta krav. En person med hög känsla av hanterbarhet känner sig inte som ett offer eller orättvist behandlad i livet. Överbelastning är det viktigaste problemet avseende hanterbarhet, vilket har sin grund i upplevda resurser, individuella eller kollektiva (Antonovsky, 2007).

För att ta reda på hur tjejerna upplevde att de kunde hantera de krav de ställs inför, frågade jag om de hade några uppdrag i klubben, vilket samtliga hade i någon form. Därefter ritade de upp en skala med *för mycket att göra* och *för lite att göra* som motpoler. Däremellan drogs ett streck, och intervjupersonen fick sedan kryssa var någonstans på skalan som hon tyckte passade. De flesta kryssade på mitten, och tyckte att de hade lagom många uppdrag. Ett par stycken ville ha mer att göra, och ett par stycken upplevde att de hade för mycket att göra som sitt ansvar. De som tyckte att de hade lagom mycket uppdrag sa att de inte skulle hinna med mer, och vissa hade redan dragit ner på stalltiden för att hinna med studier.

Tror du att det har påverkat din skola på något sätt?

"Att jag har varit så engagerad i stallet? Ja, jag tror faktiskt det. Första året på gymnasiet så, alltså det var så skillnad från grundskolan. Jag trodde inte att det skulle vara så mycket svårare. Så det har det väl gjort att jag har lagt så väldigt mycket timmar på stallet, och en del av dem borde jag kanske lagt på skolan. Och sen, då jobbade jag också i stallet, jobbade en del helger, så vissa helger han man knappt plugga eller sova alls. Då var det för mycket. Så att det slutade med att jag slutade jobba i stallet och slutade i styrelsen, då blev det liksom att allting gick mellan skolan och stallet. Och så försöka hinna vara social lite emellanåt."

Ovan är ett exempel från Mikaela, som menade att hon nu hade ganska lagom mycket ansvar i stallet. Många av tjejerna resonerade på det sättet, att de lätt blev för mycket i stallet. Men de var också duktiga på att säga ifrån om det blev för mycket, och avsäga sig uppdrag. I vissa fall kompromissade de fram lösningar som att sitta kvar ett år till i US styrelsen, för att sedan sluta, och liknande. Av de två som uppfattade att de hade för lite uppdrag var en relativt ny på sin ridskola. Men hon sökte aktivt efter hästar att hjälpa till med och andra sysslor. Den sista som tyckte att hon hade för lite att göra var

ganska ensam i sitt stall, och tycktes därmed sakna de betydande kontakterna som behövs för att få egna uppgifter och ansvarsområden.

Bjerrum, Nielsen och Rudberg (1988) skrev att under ungdomsåren lär sig flickan att hon behöver andras hjälp, för själv är hon hjälplös. Hjälplös är inte en beskrivning som passar in på någon av informanterna i den här uppsatsen. Samtliga intervjupersoner visste hur de skulle göra om ett problem uppstod, och det var inga handlingsstrategier som gick ut på enbart andras hjälp. De hade klart för sig hur de skulle agera och kom med mängder av olika förslag. Om de uppfattade att problemet var för stort för dem själva att hantera ensamma var den vanligaste lösningen att söka hjälp av andra. Det kunde handla om personer som redan var på anläggningen, personer som bodde nära eller att ringa någon. Men också tankar om att söka information på Internet eller söka hjälp från föräldrar förekom.

Ibland uppstår dock situationer där tjejerna tappar kontrollen, hur väl förberedda de än är. Ungefär hälften av intervjupersonerna beskrev hur hästar av olika anledningar kommit lösa och sprungit ut på trafikerade vägar och liknande scenarion. Det hände inte så ofta och än så länge hade ingen blivit skadad. Dock var det upplevelser som beskrevs där de hade tappat kontrollen och bara kunde hoppas på det bästa. När jag var på väg till en av intervjuerna mötte jag fyra hästar som i full galopp kom emot mig. Det var kolmörkt ute och ingen ägare syntes till på den trafikerade vägen. Snart kom dock flera personer springandes och hjälptes åt att fånga in de uppskärade hästarna. Ägaren till en av hästarna visade sig sedan vara Tova som jag skulle intervjuas. Hon beskrev händelsen så här:

Har du tappat kontrollen på en situation någon gång?

"Typ idag! När hästarna sprang iväg. Det var liksom bara att slappna av, andas, hämta mat, försöka få in dom. Men dom vänder ju liksom. Sen kom ju Anna, grannen ut då, och det var total kalabalik när det stod och tutade bilar, och jag bara "o nej, dom kommer bli överkörda!"

Ridning är en sport med mycket skador, vilket samtliga informanter vet om. De har alla trillat av och slagit sig, mer eller mindre allvarligt. Det handlar om blåa tår när hästen trampat dem, bett och sparkar, men också benbrott, avslitna senor och hjärnskakning. Ingen av informanterna uppfattar det dock som att dom har blivit skadade allvarligt. Stina får exemplifiera det nedan:

Har du skadat dig någon gång när du har ridit?

"Ja, många gånger. Det var typ 2004 eller någonting, så red jag på min lilla c-ponny som bockade av mig, så jag slog i kinden. Så jag fick sy ett par stygn. Sen för ett litet tag sedan så trillade jag av i hoppningen, så jag landade i staketet och han sparkade mig på fotknölen. Så jag kunde inte gå på den på några dagar. Ja, just det ja, i somras på ridlägret så fick jag min häst över mig, men det gick ganska bra. Jag vet inte, jag gjorde något med benet, så jag hade ont i det ganska länge, med dom hittade inget på sjukhuset. Och näsan slog jag i, men jag tror jag slog i huvudet först."

Ett par av tjejerna tyckte att det var obehagligt att rida gången efter att de blivit avkastade, men inget som har avskräckt dom från att fortsätta. De säger att skador hör till sporten, och det är bara att gilla läget. Några påpekar också att ju mer de lär sig, desto mer minskar skadorna. När de känner hästen väl blir de säkrare både som ryttare och i stallet.

5.6.1. Påverkan med empowerment.

Ståhlberg (1979) beskrev en framtidsvision om stallet som fritidsgård. I den moderna ridskolan måste ungdomar få känna att de kan påverka ridklubbens beslut, att deras tankar och åsikter är betydelsefulla vilket ger dem en självskriven del i planeringsarbetet (Ståhlberg, 1979). Askheim (2007) menar att empowerment inbegriper hur maktlösa personer eller grupper tillskansar sig styrka, makt och kraft för att ta sig ur sin maktlös-

het. Genom mobilisering formar empowerment både de mål och medel som är nödvändiga för att nå upp till målsättningen. I praktiken innebär det att individerna får ett större självförtroende, bättre självbild och större kunskaper och färdigheter, vilket sker då processer och aktiviteter startas (Askheim, 2007). Samtliga informanter ansåg att de i någon utsträckning kunde påverka klubbens i olika frågor. De visste om att de var viktiga och att klubben brydde sig om att de trivdes. Samtliga personer visste också hur de skulle gå till väga för att göra sin röst hörd. Den vanligaste strategin var att prata med sina kompisar eller ungdomssektionen, och att de tillsammans gick till beslutsfattaren för att föra fram sin åsikt. Några berättade också att deras stall hade olika typer av stallmöten där det fanns möjlighet att föra fram saker. Majoriteten hade också på något sätt varit delaktig i att någon förändring skett på klubben, eller att de själva dragit igång någon typ av aktivitet. Tova ger ett exempel:

"Café-systemet. För att det var inte vi som höll i det förut, US då, utan det var en ridlärare. Och det var ingen koll alls på det. Och då gick vi ihop och pratade med ridklubben, och då la dom ner café-systemet, och så sa dom att vi skulle få ta hand om det istället. Vi har inte dragit igång det ännu, vi försöker komma på ett bra system. Men det tror vi att vi kommer att göra. För innan var det ingen koll liksom."

Några menade att visst så lyssnade de med maktposition på dem, men det var inte alltid som tjejerna kunde påverka ändå. Det handlade mest om en dialog där resultatet efteråt uteblev. De hade önskat att de kunde påverka mer, även om de fått igenom vissa saker. De menade också att vid de tillfällen deras förslag inte gått igenom i den stora styrelsen kunde ungdomssektionen ibland gå in som stöd om det gällde ekonomiska frågor. Ungdomssektionen hade en egen kassa och god ekonomi. De poängterar också att påverka går alltid att göra, men det är ridklubbens styrelse som har sista ordet. I intervjuerna lyste det också igenom att det i många fall handlade om goda relationer till styrelsen. När de inte fått igenom olika saker kunde de i varje fall förstå varför. Styrelsen verkade också visa hänsyn, och beskrevs i flera fall som "jättesnälla" och liknande.

Elisabeth:

Kan du påverka ridklubbens beslut?

"Jo, det är klart. Alltså, vad du än gör, så kan ju varje person framföra sitt förslag, vare sig det är bra eller dåligt. Om man vill ändra på något så är det klart att man kan framföra frågan, sedan kanske det inte är klart att det alltid genomförs. Men det är klart att man kan påverka. Det kan man göra. Hur stor eller hur liten man än är."

5.6.2. Motstridiga tankar.

Flera av tjejerna hade någon form av motstridiga känslor och tankar kring stallvistelsen. Framförallt handlar det om att hästar tar väldigt mycket tid. Vill tjejerna hålla på med hästar fullt ut, som en säger, så räcker det inte med att rida en gång i veckan, för då får de inte ut någonting av det. Några säger att de är väldigt trötta för tillfället, och funderar på att ta en paus från ridningen.

Miranda:

Nu när du är trött och så, så säger du att du inte alltid är jättesugen på att åka hit, har du tänkt tanken på att sluta?

"Ja. För nu, just nu är jag inne, jättemycket inne på att sluta. För jag känner att jag behöver en liten paus och fixa i ordning skolan och så här för att man kommer ju efter när man är i stallet varje dag och helg och allt sånt där. Men, så, jag tror att i så fall skulle jag sluta, men för att börja i vår igen eller något sådant där. Eller bara så här, bara känna efter. Gillar jag ridning? Alltså, kommer jag att sakna det? Men samtidigt så känns det som att då slänger man bort någonting, då kommer man efter med, man vill ju fortsätta även om... Det känns ju som att jag är ju gjord för att vara här liksom. Det är min grej."

Många ger uttryck för högre krav från skolan, klasskamrater och lärare, vilka blir svåra att hinna med för dem som spenderar nästan varje dag i stallet. Vilken betygsnivå tjejerna ligger på varierar, men de känner kraven vare sig de är på en högre betygsnivå eller lägre. Flera är ambivalenta i sitt val av att spendera så mycket tid i stallet. Några fyller

också snart 18 år, och får då inte tävla ponny i lika stor utsträckning som tidigare, vilket betyder att deras ridning måste gå över till stor häst om de vill fortsätta tävla. När de gör de måste de i så fall ta farväl av ponnyn de har just nu. En tjej rider en häst som är gammal, och nu dessutom sjuk. Hon funderar på att ta ett uppehåll när den dör, men hon vill inte ta farväl av den innan dess. Vissa är sugna på att göra ett uppehåll, men är då oroliga för många saker. Kommer de att sakna hästarna för mycket? Blir livet tomt och tråkigt? Orkar dem ta upp intresset igen? Mikaela har redan bestämt sig för att ta en paus:

Har du några motstridiga tankar och känslor kring stallet?

”Ja, just nu när jag står i det kvalet om jag ska gå vidare till storhäst eller lägga ner det för ett tag så har jag ju känt både och. För dels är jag väldigt taggad på att börja rida storhäst, jag har tyckt att det vore kul att satsa på ny häst och tävla lite mer. Att börja på något nytt. Samtidigt som jag känner att det är jättetråkigt att behöva lämna Simon som jag ändå ridit i drygt två år nu. Som jag har haft mycket kul tillsammans med och som jag har kommit väldigt långt med. Och dels det här med att jag känner att jag inte hinner. Så det känns lite surt att jag inte kommer kunna, det har jag ju bestämt mig att jag måste ta en paus, att inte ägna så mycket tid åt stallet i varje fall. Det går inte ihop.”

Mikaela säger att det känns tråkigt och konstigt. Hon som alltid har planerat sin kalender full, veckor och månader i förväg för att hinna med stall, skola, jobb och kompisar. Men det ska också bli skönt att äntligen ha pengar över och kunna åka ut och resa.

Under perioder när det är mycket i skolan beskriver en del tjejer att det är svårt, nästan omöjligt att hinna med allt. Några tjejer menar att det är lätt att be någon annan ta hand om hästen någon dag när det är för mycket att göra. Andra säger att de stressar och stressar för att få det att fungera i perioder.

De som rider lektion tidigt på helgen eller jobbar helg i stallet tycker att det är jobbigt att inte få sovmornar att ta igen sig på. Vissa har också lång väg till stallet. En tjej berättar att hon rider kl 08:45 på söndagar, och då får hon gå upp klockan 06.00 för att hinna i tid.

Några av tjejerna har blivit mästare på att utnyttja tiden väl. De beskriver hur de pluggar på bussen till och från stall och skola, läser medan de äter lunch. Elisabeth säger att det är för att hon är så ”djävla enveten” som hon får det att fungera, annars hade det inte gått.

”All tid som man bara sitter och tittar, så kan man ju lika gärna göra någonting.”

Två av tjejerna i intervjuerna uppger att de är precis lagom mycket i stallet, och en hade till och med velat vara där mer. De tjejer som har svarat så är också de som varit minst i stallet, 3-5 dagar i veckan.

5.7. Varför stallet?

En av de frågeställningar jag presenterade i inledningen var vad stallet tillför i tjejernas liv. Varför väljer de att just vara i stallet, och inte någon annanstans? När tjejerna ska berätta om varför de är i stallet och inte någon annanstans så går flera av förklaringarna tillbaka till hur de började rida, och hur det sedan flutit på. På ridskolan fick de ganska snabbt egna uppgifter i form av en ridskolehäst att sköta och ta hand om. Ju längre tid de har varit i stallet, och lite beroende på hur aktiva de är, har de fått fler och fler uppdrag. Vissa får förtroendeuppdrag som att sitta med i ungdomssektionens styrelse, börjar arbeta på kvällar och helger i stallet och får också ibland privatägda hästar att ta hand om. Att sköta privatägda hästar leder i förlängningen ofta till att tjejerna får rida utan att betala för det. Stallet har blivit en livsstil. Det är så mycket mer än att bara rida, det handlar om ansvar. De tycker att det är roligt att syssla med hästar, några beskriver det

som att de har hittat sin ”sak” i livet. Några säger att de har många av sina vänner i stallet, och att de behöver vara i stallet. De känner sig hemma där. Men också att vistelsen i stallet har blivit till en vana.

Malin:

”Nu är det liksom en del av mig, hade jag inte ridit nu så hade det känts jättekonstigt. För jag är ju hästtjej om man säger så. Det är ju en del av min personlighet. Att jag pratar om hästar och jobbar med hästar. Så det hade känts konstigt att inte göra det. Jag hade saknat det jättemycket, att inte rida, att inte vara i stallet, att inte vara med hästar och alla dom som man hade träffat i stallet skulle man ju sakna.”

5.8. En paus från skönhetsideal.

På frågan om man kan se ut hur som helst i stallet skrattade många och instämde. Några förde fram att man måste tänka på säkerheten, och t.ex. ha bra skor på sig. I övrigt var frånvaron av utseendenormer påtaglig.

Stina:

”Om någon kom hit i en kaninkostym så hade jag väl reagerat lite, men, nej, det tror jag inte.”

I övrigt så beskrevs tiden i stallet som avslappnad. Tjejerna behövde inte tänka på smink, håruppsättningar och snygga kläder. De har på sig gympabyxor och kläder som är för fula att ha på sig någon annanstans. Flera menade att det var skönt att slippa tänka på det, och ett par personer uttryckte att det var en av de bästa sakerna med stallet. I stallet är det personen och inte utseendet som räknas. Dit kan man komma med glasögon som man aldrig skulle ha på sig till skolan. Utseendet beskrivs som kravlöst.

Elisabeth:

Kan man se ut hur som helst?

”Jag tycker det i varje fall. Jag kom med pyjamasbyxor till stallet igår. Det var ingen som brydde sig särskilt mycket. Dit kan man komma hur som helst, för där ser alla sletna ut. Ibland kan man tänka ”men gud, vad har den på sig?” men sen kommer man på att man är i stallet, det spelar ingen roll. Hur känns det? Det är jätteskönt. I stan eller i skolan så känner man ofta så här att, nej, jag kan inte gå så här. Då kanske man får blickar efter sig. Men i stallet så ser alla slappa ut liksom.”

Nova:

Kan man se ut hur som helst i stallet?

”Ja, det kan man. Det är väldigt skönt! Att alla ser lika risiga ut, och man behöver inte tänka på smink eller frisyr. Men sen är det väl vissa saker som har med säkerhet att göra som man måste ha... Det är väldigt skönt att liksom slippa tänka på utseendet, det är det. I och med att ingen här tänker på hur dom ser ut så är det inget krav. I skolan då gör ju alla sig i ordning, men i stallet är det ingen som gör det. Så det är ingen press på att se bra ut.”

Bjerrum, Nielsen och Rudberg (1988) skriver att flickor i ungdomsåren utvecklar ett starkt intresse för utseendet med allt som det medför i kläder, smink och hår. Pojkar kommer också in i bilden som ett starkt intresse, inte minst som samtalsämne (Bjerrum, Nielsen och Rudberg, 1988). Stallet verkar här vara ett undantag. Attityden att man kunde se ut hur som helst i stallet var mycket stark från intervjuerna. En del av tjejerna var sminkade när jag träffade dem, men det berodde på att de kom från skolan och inte hemifrån förklarade de. De menade att utseende var något som var ganska viktigt i mer offentliga sfärer, som på fest, på stan och i skolan, men stallet kändes som hemma, där det inte fanns någon anledning att klä upp sig.

När jag frågat vad tjejerna pratar om med varandra är det bara ett par stycken som har nämnt killar, bland andra ämnen. Ingen har sagt det som första alternativ. Istället pratar dem mycket om hästen, tävlingar, aktiviteter på klubben och skolan, och självklart många saker därutöver. Däremot så har jag inte haft en specifik fråga som handlar om ifall de pratar mycket om killar, och därför är det möjligt att de inte tänkt på det.

Ambjörnsson (2004) skrev att tjejer i könsblandade grupper höll hårt på det förväntade genusbeteendet, medan i mer könsseparerade sammanhang kunde de släppa loss. Tjejerna framstod som väl medvetna om på vilket sätt, var och varför de beter sig som de gör. Nästan samtliga tjejer i undersökningen menade att de hade dåligt självförtroende på grund av sin kropp och sitt utseende (Ambjörnsson, 2004). Stallet är i en hög grad en könsseparerad arena, killarna som vistas där är få. Tjejerna är medvetna om att i stallet råder andra spelregler, där genus inte förutsätter speciella kläder och utseende.

5.9. Vänskap.

Koren och Træen (2003) menar att vistelsen i stallet medför en "vi"-tillhörighet, en stallgängtillhörighet som fyller en viktig funktion under ungdomsåren. Vänskapsrelationerna beskrivs som starka och positiva. De positiva identitetsskapande processerna ligger i relationerna och samarbetet för hästens bästa. Stallet är en arena för skolning i sociala färdigheter där tjejerna lär sig att hantera konflikter och känner sig som kompetenta och värdefulla "arbetstagare". Stallmiljön förutsätter kollektiva insatser och omsorgskvaliteter och är en arena där omsorgskompetensen kan styrkas (Koren och Træen, 2003). Jag finner i mina intervjuer en stark likhet med det Koren och Træen (2003) funnit. Vilka tjejerna umgås med i stallet och hur vänskapen ser ut varierar en hel del. De flesta beskriver att de är ett gäng som är kompisar där antalet varierar, där många har känt varandra länge. Om gemenskapen förs i majoriteten av fallen en "vi-diskurs" som kan liknas med det Koren och Træen (2003) finner. Men samtidigt som tjejerna har känt varandra under en lång tid så har också gruppen med vänner börjat förändras. Vissa har slutat rida, och andra har flyttat till andra stall, och är nu bara på ridskolan för att rida lektion eller delta vid möten. Det pratas varmt om gemenskapen, några beskriver ridskolan som en familj där alla hälsar på varandra och man kramar de yngre tjejerna när de kommer. Även där grupperna har förändrats mycket finns många starka kompisband kvar. Ibland träffas man på klubben utan att egentligen ha något speciellt att göra, och ibland har vänskapen flyttats utanför stallet. Antonovsky (2007) skrev att om det i arbetsgruppen finns gemensamma värderingar, tydliga normativa förväntningar och en känsla av gruppidentifikation kommer en förutsägbarhet att prägla stämningen, vilket stämmer överens med vad som framkommit under intervjuerna.

Stina:

"Hela ridskolan är lite som en familj. Alla hälsar på alla, och även dom lite mindre kramar man ju och så."

Två av tjejerna är i huvudsak lektionsryttare, utan någon fast häst att rida utöver det. För dem är ridgruppen den centrala gruppen, ofta har de ridit tillsammans länge, men träffas inte privat utanför ridskolan som de andra tjejerna gör. Lektionsryttarna pratar inte lika varmt om gruppen, de betraktar varandra som vänner och ser fram emot att träffa dem, men vänskapen saknar en djupare dimension.

Emma beskriver hur hon tycker om ensamheten med hästen, och ofta är i stallet då få andra är där. Hon har en jämnårig kompis som hon rider ut med ibland, men i övrigt säger hon att hon trivs själv:

"Jag tycker att det är jätteskönt när jag är där ensam, för då är det tyst, då kan jag lyssna på musik och mocka själv. Jag älskar när det är tyst på eftermiddagen, för då har det varit så mycket i skolan. Men en kompis kanske skulle ha varit kul lite ibland. Men annars tycker jag att det är skönt att vara därute ensam."

När tjejerna ska beskriva sin vänskap börjar de ofta att berätta i dåtid, för att förklara hur det är nu.

Agnes:

"Ja, alltså när vi var yngre så skötte vi hästarna, vi skötte lektionshästar och så, då var vi ett ganska stort gäng som kom till stallet och höll på med massa saker. Men nu har ju dom flesta slutat så dom är ju inte med. Nu är det liksom, dom som är kvar är ju man väldigt bra kompis med, för dom har man ju känt jättelänge och vissa umgås jag ju med utanför stallet också. Men det är ju liksom så här, och dom som är kvar, dom har ju häst eller så. Det är ju inte så att dom bara kommer hit och rider lektion utan då har dom ju tappat intresset för det."

Många beskriver också att bristen på tid blivit mer påtaglig, vilket leder till att kompisarna inte hinns med i lika stor utsträckning som tidigare. Nu prioriteras allt som ska hinnas med hästen och ridningen. Gemenskapen är ständigt närvarande, den äger ofta rum samtidigt som tjejerna utför sina egna sysslor. Det kan handla om att de mockar eller rider ut tillsammans. Flera säger att det var längesedan de bara hängde i klubbstugan eller fikade, för det mesta skyndar de bara hem. Andra säger att det är när de är klara med sina sysslor som de umgås. När de är så trötta att de inte orkar åka hem så blir det att de stannar kvar en stund extra istället. Mikaela beskriver det så här:

"Det var väldigt längesedan faktiskt. Det är inte så ofta man... På helgerna kan det hända, men... Ja, att vi sätter oss här och fikar, det tror jag inte har hänt på många år. Efter lektionen t ex, eller jag rider lektion på torsdagar just nu. Då kan det hända att man kommer hit och sätter sig. Innan var det t ex mellan ridningen och US mötet, att man ofta, då kunde man sitta här och äta mellanmål. Men sen när jag slutade i US så... Det blir liksom att man kommer hit och gör det man ska och åker hem. Man får ha det rätt kompakt för man har så mycket att göra."

Erling och Hwang (2001) skriver att kompisarna fyller funktion både som modell och bollplank för frågor som hör till identitetsutveckling, dvs. Vem är jag, och hur uppfattar andra mig? Förmågan att ha nära relationer hör samman med identitetsutveckling, då ungdomen behöver vara nära någon annan, behöver den också veta vem den själv är (Erling och Hwang, 2001). Några av tjejerna har fortfarande ett intakt umgänge där de hinner träffa varandra och sitta i klubbstugan och bara prata. Vid en av ridskolorna bor en tjej väldigt nära, och hennes hem har blivit lite av en mötesplats där man kan sova över eller bara komma in och prata en stund eller kolla på film. Många uppger också att de har sina bästa vänner i stallet, och att det var där de träffades.

Annika Egels (1997) finner att många dras till stallet för att umgås i blandningen av generationer som ofta uppstår i stallet. Generationsblandningen är inte något informanterna i den här undersökningen har lyft fram. Tvärtom umgås de tjejer som spenderar mest tid i stallet i huvudsak med andra ungdomar, även om de inte nödvändigtvis är exakt jämnåriga. De här tjejerna beskriver nära relationer och starka vänskapsband. De pratar om en god sammanhållning där alla litar på varandra och kan prata om allt. De som är mer sällan i stallet umgås också mestadels med ungdomar, men här finns några vuxna som delvis är med i gemenskapen. Då handlar det oftast om att de rider i samma grupp och fikar gemensamt med gruppen efter ridningen eller fodrar tillsammans.

Dagarna då tjejerna inte är i stallet så pluggar de, är med kompisar och fikar på stan efter skolan och liknande saker. Ingen hade något annat stort fritidsintresse. Några hade spelat fotboll tidigare, men ingen hade längre kvar det som intresse. Hästarna tar för mycket tid för att hinna med det. Jag frågade tjejerna om de kunde prata om hästar med kompisar som inte rider, nedan följer två standardsvar.

Tova:

"Kan, kan jag väl, men dom är ju inte så himla intresserade. Men, alltså det funkar ju, det går ju, men dom bryr sig inte så mycket. Alltså jag säger ju typ "ja, jag var i stallet idag", men det är ju inte så att jag bara "jag tränade på galoppombyten".

Miranda:

"Dom vill väl inte alltid lyssna, eller dom förstår inte så mycket. Men, visst, jag kan ju, eller ibland kan dom ju fråga mig så här "hur gick det på tävlingen", och då säger man ju hur, då försöker man förklara för dom hur det gick. Men det är ju inte så att vi sitter och diskuterar hästar direkt."

Flera tjejer började svaret på frågan med "Kan, kan jag väl". Men förklarade sedan att kompisarna ofta inte tyckte att det var ett roligt ämne att prata om och att de inte förstod så mycket. Någon sa att hon pratade på ändå, för att hon fick höra massor om deras tråkiga sporter. En annan sa att det inte var något problem för henne att prata om hästar med vänner i skolan, då hon går på ett idrottsgymnasium, och där har alla olika idrotter som de pratar vitt och brett om. Många framhävde också att de hade så mycket häst och hästprat i sitt liv att de inte hade något behov av att prata om det med vänner utanför hästvärlden, någon tyckte till och med att det var skönt att slippa det ibland. Vad som sker i stallet stannar mestadels i stallet, vilket inte är något som tjejerna finner särskilt problematiskt.

5.10. Samarbete.

Informanterna beskriver ett väl fungerande samarbete vid de tillfällen det behövs. De berättar att det är lätt att samarbeta med andra personer. Många känner varandra. För att kunna samarbeta med en häst krävs att man kan samarbeta med människor är en synpunkt som förs fram. När jag frågar efter tillfällen då det varit svårt att samarbeta med andra är det bara en person som kommer på ett konkret exempel. Då handlade det om en tävling som ungdomssektionen anordnat. På tävlingsdagen dök inte alla som lovat att komma upp, vilket ställde till en del bekymmer. De som var där lyckades dock lösa situationen tillsammans. De var besvikna på de som inte kom, men stärktes själva av att de trots allt kunde reda upp situationen.

Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) gör skillnad på *expressiva* och *instrumentella* talanger. De instrumentella talangerna är typiskt manliga, vilket i korta drag innebär en kunskap om hur de som person ska bete sig i offentliga rum. Tjejerna i den här studien har inom stallarenan utvecklat instrumentella talanger. Ridskolearenan ligger på gränsen mellan offentlig och privat sfär (Lisbeth Rostgård 2002). Det finns en uppsjö av formella, opersonliga regelsystem. För att stallverksamheten ska fungera är samarbete en nödvändighet. Det går inte alltid att välja vilka de ska samarbeta eller umgås med. På så sätt lär sig tjejerna att umgås med personer de inte är särskilt förtjusta i, och håller personliga sympatier utanför samarbetet.

5.11. Besvikelse och orättvisor.

Ungefär hälften av de tillfrågade menar att de blivit överraskade av beteendet hos personer de känner i stallet, men oftast inte från deras närmaste vänner. Det kan handla om att personer förändras eller beter sig omoget, att någon har visat sig ha stulit saker från kompisarna eller svikit vid arrangemang. Någon har betett sig som en helt annan person när de träffats av en slump på stan istället för i stallet. Bara en person upplever att hon blivit överraskad på ett negativt sätt av en person hon kände väl.

Elisabeth:

"Ja. Det hände. Ja, hon som jag trodde jag kände jättebra. Men ja, det var en grej som jag hade missat med henne. Det var väl så att jag kunde henne utan och innan. Men så var det så att, en liten grej som gjorde att jag inte trodde att jag kände henne överhuvudtaget. Men det visade sig att det var inte av så stor betydelse. Så allting har blivit löst."

Personen med en hög känsla av hanterbarhet tänker att olyckliga saker händer här i livet, men när det händer hanterar man det på något sätt (Antonovsky, 2007). Informanterna som blivit negativt överraskade av personer har släppt det och gått vidare. Till och

med Elisabeth som ett tag trodde att hon inte längre kände en av sina bästa vänner. De flesta upplever inte att de blivit besvikna på någon vän i stallet. Två personer uppger att de blivit besvikna på vänner, det ena handlade om en ryktesspridning, och det andra om en tjej som stämt möte med Emma, men aldrig dök upp.

”Ja, eller ja om dom säger att dom ska komma och så kommer dom inte eller så. Linda som jag sa, hon sa –att vi kan väl hoppträna nästa gång, och jag bara – ok. Och sen så skulle vi vara där vid 4, och så kom hon inte före 7. Så hon hade väldigt mycket i skolan och sånt, och så hoppade jag ensam då. För hon hörde inte av sig. Jag tror att hon glömde av det mest. Ja, så då blev jag sur. När man står där och väntar och så kommer hon inte och så.”

Orättvisor är något som sällan förekommer på klubbarna som informanterna är aktiva på menar de. Man blir helt enkelt behandlad som man uppträder. Några tjejer säger att personer kan bli orättvist behandlade av andra om den själv gjort något elakt, men det går över efter ett tag. Och, lägger en tjej till, så är det ju överallt och inte bara i stallet. Några tycker att de förekommit orättvisor på klubbar som de tidigare varit aktiva vid, men inte på den ridskola där de håller till nu. I de fall där personer behandlas olika går det oftast att hitta en förklarande faktor. Tjejen som alltid får rida dom bästa hästarna är också duktigast, vilket de andra då tycker är okej.

Att personer behandlas olika är ett exempel som flera berättar om. Då kan det vara att en tjej blir tillsagd för något som inte är tillåtet, medan en annan tjej står bredvid och gör exakt likadant utan att bli tillsagd. Eller om två personer har lagt ner mycket jobb på en sak, men bara den ena får beröm. Det kan också handla om att gruppen skapar orättvisan. Om två personer vill ha samma häst kan den tjejen med fler kompisar få stöd från gruppen, som då påpekar för den andra att hon är för lång och för tung eller oskicklig för den hästen. Just därför måste då deras vän få den hästen eftersom hon passar mycket bättre på den.

En tjej berättar att hon själv var ridlärarens favorit ett tag. Hon skötte ridlärarens egen häst, och fick då lite extra förmåner av olika former. Hon hörde aldrig några kommentarer från sina kompisar, men menade att hon själv nog hade reagerat på det om hon var i de andras situation.

5.12. Familjens betydelse.

Tjejerna fick berätta om sina familjer, hur de började rida och om de kunde få stöd i sitt intresse från föräldrarna. I de flesta fallen fick också tjejerna rita sina familjer, och utifrån det sätta skalor på varje familjemedlem om hur hästintresserade de var. Det visade sig att alla utom Tova hade i varje fall något slags hästintresse i familjen:

”Mina föräldrar tänker liksom att dom sparkas i ena änden och bits i andra. Dom är aldrig här.”

Hon förklarar dock att de trots sitt bristande intresse ändå försöker engagera sig för hennes skull, och ibland tittar på när hon tävlar.

Hur starkt intresset i familjerna är varierade. Några föräldrar hade börjat intressera sig för hästar när dottern började rida. Andra föräldrar hade själva ridit som yngre eller prövat i vuxen ålder, men bara ett par gjorde det fortfarande. Intresset för hästar var ofta att de intresserade sig för hur det gick för dottern på ridningen och i stallet. Ibland kom de och hjälpte till med det dagliga praktiska arbetet och ibland stod de i caféet eller hjälpte till på städdagar. Undantaget en tjej var samtliga informanter nöjda med det stöd de fick hemifrån. Hon önskade att hennes mamma kunnat stötta henne mer i sitt intresse. Genomgående från intervjuerna är att även om föräldrarna inte är särskilt hästintresserade i sig, så har de ett genuint intresse i dottern, och stöttar henne då i hästintresset på olika sätt. I Malins familj fick hon själv stå för de största kostnaderna med hästen, men

hon kände att hon fick stöd på andra sätt. Hennes pappa hade tex tagit ett speciellt körkort så att han kunde köra henne till tävlingar.

Känner du att du kan få stöd från din familj från ditt intresse?

"Ja, verkligen. För ingen av mina föräldrar är, eller var framförallt, inte hästintresserade innan. Min extrapappa red när han var yngre, men varken mamma eller pappa kan något om hästar. Men nu kan dom ju mer då. För nu har jag ju pratat så mycket om hästar. Dom följer gärna med mig till stallet och kör mig till stallet."

5.13. Tankar om framtiden.

Samtliga informanter är övertygade om att hästar kommer att finnas med i deras framtid på något sätt, men det varierar hur. Några menar att de kommer att ta en paus när de fyller 18 och inte får tävla ponny längre. Hästar och ridning blir då mer av än hobby jämfört med nu, då det beskrivs som en livsstil. Jag frågade också tjejerna om hur deras hästliv kommer att se ut om fem år. Då fanns funderingar kring vad de kommer att jobbar med, eller om de studerar på högskola. De som pratade om att läsa vidare ställde sig frågan om hur svårt det skulle bli. Kommer de att hinna med hästar som tidigare, eller måste de ta ett uppehåll, för att komma tillbaka senare i livet?

En tjej som i huvudsak rider på ridskola menar att det inte kommer att fungera i hela livet. Hon drömmer om en egen häst och har en liten förhoppning om att få en. Om inte så tror hon att hon slutar ett tag i varje fall. En annan tjej menar att ridning och tävling hör till barn och ungdomsåren. Tankar och känslor till hästar i framtiden väcker många ambivalenta känslor. Nedan följer ett ganska långt citat från Mikaela som planerar att ta ett uppehåll från hästarna en tid, som väl visar hur många av tjejerna resonerar kring framtiden.

"Alltså, jag har funderat länge på det om man som vuxen skulle ha en häst och så, men samtidigt känns det som att det är när man är yngre man verkligen vill ut och tävla med häst. När jag är vuxen och har stadigt jobb och kanske familj så tror jag inte att det skulle vara så aktuellt, om det inte skulle vara att det blir ett bredare hästintresse i familjen. Men som det är just nu så skulle jag väl kanske vilja ha en häst. Jag tror inte heller att jag skulle köpa en egen häst, men kanske hyra en om något år eller några år. Och ägna några år åt det igen, men det beror på så mycket vad man gör efter gymnasiet och så. Så det är svårt att säga, men jag skulle absolut i varje fall kunna tänka mig att hålla på med hästar. Men jag vet inte vad jag kommer att tycka om det om några år. Om man tar en paus kanske det är svårt att komma tillbaka. Samtidigt så tror jag att det är svårt att lämna det helt, för det är, jag har ägnat så många år åt det nu och det är så viktigt för mig. Så det kanske är svårt att lämna det helt. Jag vet inte om jag kommer att sakna det för mycket i vår och komma tillbaks redan då. Det vet jag inte."

För några är det också en självklarhet att fortsätta med hästar på samma sätt som tidigare. Funderingar kring framtiden handlar då mest om vilken gren inom ridsporten de ska ägna sig åt, hur duktiga de kommer att vara och om de vill arbeta med hästar. Bjerrum, Nielsen – Rudberg (1988) skriver att ungdomsåldern sjunker flickornas yrkesambitionsnivå, de som tidigare ville bli jurister och veterinärer vill nu vara frisörer och sjuksköterskor. Några av tjejerna menar att de vill arbeta med hästar på olika sätt, medan andra anser att hästarna enbart ska vara en hobby. Dessutom vill de tjäna bra med pengar, och det gör de inte på att arbeta inom ridsporten. I så fall kan de ju arbeta extra med hästar på fritiden. Resonemanget stämmer alltså inte överens med att yrkesambitionsnivån är låg, snarare tvärt om.

Nästan alla menar också att sitt kommande familjeliv blir en ny väg in i hästvärlden, om de av någon anledning har tagit ett uppehåll fram till dess. Barnen ska rida och få en egen ponny, och som mamma ska de följa med barnet och hjälpa det. Miranda illustrerar det i citatet nedan.

Men du tror att hästar kommer att finnas med på något sätt?

”Ja gud, när jag blir vuxen har jag i varje fall bestämt att mina barn ska få så många hästar dom vill. Jag ska bli en ponnyamma! Nej, så att hästar kommer alltid att finnas för mig i mitt liv. Jag kommer ju inte att överge dom helt.”

För många av de tjejer som börjat på ridskolan på heltid, men senare tagit fler och fler steg över till privata hästar ser ridskolan som en plats dit de kan vända tillbaka till vid stressade perioder i livet. Som lektionsryttare någon gång i veckan behåller de ändå sitt intresse, för att senare kunna trappa upp det igen med en egen eller hyrd häst på heltid, eller några dagar i veckan.

5.14. Hästen - instrumentell.

En frågeställning som jag hade intentionen att svara på genom uppsatsen var om det enbart är hästarna, och inte miljön, som gör ridskolan så unik? Rostgård (2002) finner att flera områden är viktiga för hästtjejerna. Själva ridningen är givetvis en viktig del, och med det att kunna styra ett så stort djur som en häst. Att ta hand om en häst och ha ansvaret för den som levande varelse är också en viktig del, samt det arbete som därmed medföljer. Slutligen betyder också spänningen med hästen och dess skönhet en viss del, vilket Rostgård (2002) anser att hästböcker och liknande bidrar till att skapa. Mycket i det här arbetet stämmer överens med det Rostgård (2002) funnit. Hästarna är betydelsefulla för tjejerna, den mest betydelsefulla delen för de flesta. Ett par tjejer menade att gemenskapen var lika viktig. Tjejerna berättar om olika hästar i deras liv som är viktiga för dem. En tjej har hand om en häst som är gammal. Hon tror inte att den kommer att leva särskilt länge till. Hon menar att när den dör, då tar hon en paus från ridningen. I tjejernas liv har det ofta funnits flera viktiga hästar. Vanligt är att de under en lång tid skötte en ridskolehäst, vilken var den första hästen de tog hand om och hade ansvar för. Den hästen blir ofta en av de viktigare i tjejernas berättelse, även om de slutat sköta den och någon annan har tagit över det ansvaret.

Tjejerna kommunicerar med hästarna med hjälp av framförallt kroppsspråket och rösten. Om tjejerna är stressade kan det smitta av sig på hästen, och om tjejerna istället är lugna så blir hästen det också. Några tjejer använder sig också av mat i kommunikationen som mutor och belöning. De lär känna olika hästar och vet hur just den hästen reagerar på olika saker. Nya hästar har en helt annan personlighet menar en av tjejerna.

Miranda:

”Ja, Krabat vet man ju vart man har, man vet hur han är och man vet vad han gör och man vet vad han inte gör. Men en ny häst, det är en helt annan personlighet. Och den, ja man känner inte den och den känner inte en heller, det blir till att lära känna varandra och då får man ju klappa på den och prata med den och kela med den.”

Många av tjejerna menar att det inte går att säga vad som är viktigast, att vara med hästen eller att rida. Det hör ihop helt enkelt, och allt de gör tillsammans.

Egels (1997) skriver att hästen älskas av sina ryttare och kontakten med hästen får en mänsklig dimension, vilket också Koren och Træen (2003) menar, då de beskriver hästen som ett bra och tryggt sällskap jämfört med mänskliga relationer som kan innehålla rivalisering och orättfärdig behandling. När jag ställde frågan om vad hästen betyder för tjejerna hade också jag tankar om att de skulle ge målade beskrivningar om speciella hästar, som liknades med en mänsklig relation. Så blev dock inte fallet. Emma var ensam av tjejerna att ge den typen av beskrivning på hästen:

”Dom ger ju väldigt mycket kärlek. Om man känner sig ensam någon gång så är det bara hästen som förstår. Dom dömer inte en människa. Jag tycker att det är jätteskönt, för hästar är så mysiga. Dom tröstar en och så, så det är skönt.”

I övrigt fick jag förklaringar som att hästen betydde allt, eller i varje fall väldigt mycket. Men få mänskliga egenskaper användes då favorithästen beskrevs, och några av tjejerna menade att de inte hade någon favorithäst, utan tyckte om flera olika, bara de var snälla i stallet och bra att rida. Det gällde dock främst de tjejer som mestadels var lektionsryttare. Jag skrev ovan att tjejerna beskrev hästarna som olika personligheter, vilket kan tyckas stå i kontrast till det jag precis deklarerat. Med att hästarna är personligheter menar tjejerna att de betar sig på olika sätt, och ingen är likadan som den andra. De säger dock inte att hästarna är som mänskliga personligheter där de kan få tröst och kärlek, undantaget Emma. Hästarna beskrivs med värme, de pratar om den första sköthästen, den de lärde sig mycket av vilket de använder sig av än idag. Nedan följer ett exempel från Mikaelas intervju, som tydligt visar hur hästen beskrivs med en personlighet, samtidigt som det inte tar mänskliga dimensioner:

”Känner du att du blir betydelsefull för hästen också?

Med den här hästen har jag framförallt känt det, för att eftersom ägaren slutade att träna och tävla när hon fyllde 18 så har hon lagt ner ganska mycket mindre tid på den här hästen. Det var ju därför jag började rida honom. Och då var det ett tag när han bara reds i skogen, och aldrig fick tränas seriöst, och det är en sådan häst som behöver få träna. Så på det sättet så känner jag att jag är betydelsefull för honom, för han mår väldigt bra av komma ut och träna. Så på det sättet så känns det som att jag är nyttig för honom, det gör det. Annars vet jag inte om dom flesta hästarna bryr sig om vem som rider så länge någon är där och sköter om dom liksom. Men just han behöver någon som kan vara lite hård också, och kräva någonting. Så jag tror att vi behöver varandra båda två, lika mycket.”

Hästen beskrivs här som personlig utifrån dens behov av att få träna och få krav på sig. Relationen får ingen mänsklig dimension då Mikaela klargör att hästar inte bryr sig om vem som tar hand om dem så länge det är en kompetent person. Ett par av tjejerna berättar om hur deras häst gnäggjar när de kommer, vilket lätt skulle kunna tänkas ges en mänsklig diskurs, om tankar att han tycker om mig som person och liknande. Men tjejerna förklarar det med att hästen känner igen dem, och uppskattar att bli borstad på. På så sätt är det handlingen och inte personen som förklaras som det positiva

Koren och Træen (2003) beskriver hästen som ett bra och tryggt sällskap jämfört med mänskliga relationer, vilket Emma och Malin också för fram under respektive intervju. Malin menar att djur inte är så komplicerade som människor, vilket gör det skönt att umgås med djur.

Kapitel 6. Slutsatser.

Syftet med undersökningen var att ta reda på hur tiden i stallet påverkar tjejerna i deras identitetsutveckling. Vilka slutsatser som kan dras från undersökningen redovisas nedan.

6.1. Förklaringsmodeller.

I boken *Ridskola – Fritidsgård* (1979) uttalade sig olika experter kring varför en del flickor spenderar så mycket tid i stallet. I korthet var förklaringsmodellerna följande:

- Människor har ett behov av att kela, kramas och röra vid varandra, och därför kan hästen ta den platsen (psykoterapeut).
- Flickor har ofta ett ömhetsbehov att tillfredsställa och kan göra det i umgänget med djur. En disharmonisk flicka kan överbrygga ensamheten hos hästen (överläkare på Göteborgs barnsjukhus) (Ståhlberg, 1979).

Hur står sig de förklaringsmodellerna idag om vi jämför med den här studien och övrig modern forskning?

Berggren (2002) skriver att fritiden har antagit formen av en arena där identiteter, livsprojekt och kulturer utvecklas, vilket i hög grad stämmer överens med vad informanterna förtälat. Rid- och stallkulturen är en tjejkultur, vilket gör att den också värdesätts därefter. I en kulturell hierarki placeras det manliga högre än det kvinnliga (Rostgård, 2002). En övervägande del av de killar som prövar på ridning slutar snart, då kompisarna starkt ifrågasätter sporten. Tjejerna får också, framförallt under slutet av mellanstadiet och början av högstadiet, sin beskärda del av negativ feedback från jämnåriga. Tjejer umgås dock ofta med tjejer, vilket gör att de får en paus från kommentarerna, förklarar en av tjejerna för mig. Men killarna får ingen paus, de umgås ju med varandra hela tiden, berättar hon vidare. Vill "hästkillen" ha sina kompisar kvar, så är det bara att lägga ner hobbyn. Enligt Erikson är det i den här åldern som jämnårigas ögon är viktigast att vara god nog i. Hästtjejer har en annan referensgrupp som betyder mer för dem än killarna i skolan, nämligen kamraterna i stallet. Där får de bekräftelse från andra likasinnade, vilket väger upp nedvärderandet från dem utanför. Killarna nedvärderar ridning och hästar som sport i ett försök att reglera tjejerna till ett önskvärt feminint beteende där de är mindre självständiga och mer observatörer till killarnas aktiviteter. Försöken misslyckas och gruppen "hästtjejer" skapar istället en egen identitet, vilken är en positiv identitetsutveckling som motvikt till den negativa identitet killar försöker att ge dem.

6.2. Känsla av sammanhang.

Tjejerna som deltog i undersökningen har över lag en hög känsla av sammanhang. Att vara i stallet har för dem en hög meningsfullhet som de har svårt att se hur de ska klara sig utan, även om några av tjejerna funderar på att ta en paus då skolan kräver för mycket.

Hanterbarheten är också hög, dock inte lika hög som meningsfullheten. Majoriteten av tjejerna upplevde det som att de hade lagom mycket att göra i stallet. Ett par stycken ville ha mer och ett par stycken menade att de hade för mycket att göra på sitt ansvarsområde. Många upplevde att det var lätt att få för mycket uppdrag i stallet, men samtidigt var de ofta duktiga på att hantera det och hade lärt sig att avsäga uppdrag när de upplevde att de inte måktade med. Samtliga intervjupersoner visste hur de skulle hantera ett problem om det uppstod. De som blivit negativt överraskade av personer har släppt det och gått vidare

Skador är en situation som hör till sporten, vilket tjejerna har accepterat. Några påpekar också att ju mer de lär sig, desto mer minskar skadorna. När de känner hästen väl blir de

säkrare både som ryttare och i stallet. De har alltså lärt sig att hantera risksituationer i bästa möjliga mån, och situationer där de tappar kontrollen är fortfarande begripliga. Tjejerna förstår varför de uppstår, vad som gick fel, och hur de ska göra för att undvika att det händer igen. Hästtjejerna har alltså en hög begriplighet, de vet vad de ska göra och varför.

Sammantaget så har tjejerna en hög KASAM. Jag skrev tidigare att jag tänker likna vistelsen i stallet vid ett arbete. Det grundar jag på att tjejerna har fasta uppgifter som måste genomföras varje gång de är där. De lägger mycket tid i stallet, både eftermiddagar och helger. Några arbetar extra på ridskolan, och många av ridklubbarna har dessutom caféverksamhet, officiella städdagar och liknande, ideella uppdrag som tjejerna förväntas delta vid. Antonovsky (2007) skrev att arbetet är en så central del i människors liv, att de måste påverka andra livsområden, och också beteendet där.

Antonovsky (2007) menade att i adolescensen är det endast möjligt att upprätthålla en provisoriskt stark känsla av sammanhang. Vid inträdet i det tidiga vuxenlivet förstärks tidigare erfarenheter, och här blir personens KASAM mer eller mindre definitiv. Tjejerna i undersökningen närmar sig det tidiga vuxenlivet. Många av dem kommer att gå in i det med en hög KASAM från vistelsen i stallet. Vilken grad av KASAM en individ har avspeglar sig i identiteten. Hur livet upplevs som meningsfullt, hanterbart och begripligt måste visa sig i de självbilder individen bär på. Självbilderna bildar tillsammans delidentiteter, vilket innebär att komponenterna som KASAM består av är identitetsutvecklande faktorer.

6.3. Gemenskapen och makt.

Tjejerna pratar varmt om gemenskapen, några beskriver ridskolan som en familj där alla hälsar på varandra, gammal som ung. Även där grupperna har förändrats mycket finns många starka kompisband kvar. Ibland träffas tjejerna på klubben utan att egentligen ha något speciellt att göra, och ibland har vänskapen flyttats utanför stallet. Många uppger också att de har sina bästa vänner i stallet, och att det var där de träffades. De tjejer som spenderar mest tid i stallet umgås i huvudsak med andra ungdomar, även om de inte nödvändigtvis är jämnåriga. De som är mer sällan i stallet umgås mestadels med ungdomar, men här finns också några vuxna som delvis är med i gemenskapen. Då handlar det oftast om att de rider i samma grupp och fikar gemensamt med gruppen efter ridningen eller fodrar tillsammans. Vänskapen är också relativt stabil, bara en av tjejerna hade blivit negativt överraskad av beteendet hos en person hon trodde hon kände väl. I de fall då andra har blivit överraskade av beteendet handlade det aldrig om riktigt nära vänner. Två av tjejerna menar att de blivit riktigt besvikna på sina vänner, men det är inget de ältar, utan har gått vidare, vilket enligt Antonovsky (2007) tyder på en stark hanterbarhet.

Att ta med sig sitt hästintresse utanför hästvärlden och dela det med andra kompisar är inte helt enkelt, om ens önskvärt. Flera av tjejerna menar att det är skönt att slippa prata om hästar hela tiden. Kompisarna är ofta inte särskilt intresserade, även om det finns undantag. Hästvärlden är en arena som tar mycket tid av tjejernas liv. Vad som händer där stannar också i huvudsak där. Orättvisor och favorisering förekommer i stallet, men inte i särskilt hög grad, och gissningsvis inte mer än på många andra arenor.

Tjejerna har lätt för att samarbeta med varandra, och har svårt att komma på tillfällen då samarbetet inte fungerat. Informanterna har utvecklat instrumentella talanger, då de lärt sig att sätta samarbetet före personliga sympatier. De vet hur de kan påverka ridklubben till förändring, och ofta gick handlingsstrategin ut på att ta hjälp av varandra för att som grupp göra sin röst hörd. Flera hade också lyckats med att förändra saker. Tjejerna har

använt sig av empowerment för att tillskansar sig styrka, makt och kraft till att förändra situationer de varit missnöjda med. Genom mobilisering formar empowerment både de mål och medel som är nödvändiga för att nå upp till målsättningen. Som exempel fick en av informanterna samtliga personer som är aktiva vid hennes stall att förbättra säkerheten vid hanteringen av hästar genom att förändra på dagliga rutiner. Hon tog upp frågan vid ett stallmöte och argumenterade för den, vilket slutade med att både vuxna och barn förändrat sitt dagliga sätt att hantera hästarna. I ett annat fall tog flera tjejer tillsammans kontakt med en ridinstruktör kring en fråga där de var missnöjda och tidigare saknat inflytande. Resultatet blev att de själva fick ta över hela ansvaret och med det den maktposition som medföljde. I praktiken innebar det att tjejerna fick ett större självförtroende, en bättre självbild och större kunskaper och färdigheter, vilket sker då processer och aktiviteter startas (Askheim, 2007). Även de tjejer som inte själva deltagit vid någon förändring var medvetna om hur de skulle gå till väga för att få sin röst hörd. Hästtjejer använder sig av empowerment för att nå mål, vilket är en aktiv handling, långt ifrån den passivitet som kännetecknar den femininitet Andersson (2003) beskriver.

6.4. Familjen.

Graden av hästintresse i familjerna varierar. Genomgående från intervjuerna är att även om familjen, och framförallt föräldrarna inte är särskilt hästintresserade i sig, så har de ett genuint intresse i dottern, och stöttar henne i hästintresset på olika sätt. Tjejerna, med ett undantag, var nöjda med det stöd de fick hemifrån. Att ha stöd hemifrån bör vara en bidragande orsak till att tjejerna stannar kvar i stallet, framförallt under den period som de negativa kommentarerna från omgivningen är som flest. Erikson menade visserligen att det främst är de jämnårigas bedömning som är viktigast, men jag anser att det i varje fall måste vara mer av en fördel än en nackdel att ha en familj som stöd när omgivningen är tuff. Familjen ensam kanske inte räcker till, men som jag skrev i inledningen på kapitlet så finns det ju också många jämnåriga referenspersoner även i stallet.

6.5. Hur gick det med ridskolans framtidsvision?

Ståhlberg (1979) skrev att i den moderna ridskolan måste ungdomarna ha ett eget ansvar med meningsfulla uppgifter. Ridskolan skulle fylla funktionen att fungera som fritidsgård för ungdomarna den långa tid de ofta vistas vid ridskolan utanför sin direkta ridning. Ungdomarna skulle känna att de kan påverka ridklubbens beslut, att deras tankar och åsikter är betydelsefulla, vilket ger dem en självskriven del i planeringsarbetet. (Ståhlberg, 1979).

Visionen om ridskolan som fritidsgård är idag genomförd. Som framgått av den här uppsatsen spenderar tjejerna otroligt mycket tid i stallet, även utanför sin direkta ridning. Ungdomarna har också meningsfulla uppgifter som i mycket liknar de uppdrag som ungdomarna hade redan 1979. Det handlar då om att vara hästkötare, sitta i ungdomssektionens styrelse, vara tävlingsfunktionär. Några av tjejerna arbetar också extra i stallet, vilket inte var något som Ståhlberg (1979) tog upp. Två av informanterna ville ha mer uppdrag utöver det egna ansvar de hade redan nu. Frågan är i stället om ungdomarna får för mycket eget ansvar? Tendensen bland övriga ungdomar var snarare den att de fick avsäga sig uppdrag för att hinna med allt. I form av ungdomssektioner på ridklubbarna får tjejerna ta del av planeringsarbetet och egna beslutsområden. På så sätt kan de påverka hela klubben, och ofta tas deras åsikter emot som betydelsefulla. Därav måste det stå klart att ridskolan har lyckats med visionen som utsattes 1979.

6.6. Ambivalens.

Tjejerna är i en ålder där det händer mycket. Utöver den biologiska utvecklingen i kroppen så ska också många viktiga val genomföras. Vad vill de bli när de blir vuxna? Vilket gymnasium ska de gå på? Ska de läsa vidare? Har de valt rätt? Räcker betygen? Det

är stora frågor för tjejer som är 15-17 år gamla. Dessutom ställer skolan allt högre krav, berättar flera av tjejerna. Några blir riktigt kreativa i sitt utvecklande av strategier för att hinna med skolarbetet och stallet. Men flera av tjejerna upplever det som allt mer stressande att hinna med både hästen och skolan fullt ut. Det har blivit en fråga om prioritering. De flesta anser att de måste välja studierna, men är ambivalenta till hur de ska genomföra prioriteringen. De menar att om de drar ner för mycket på stallet så kommer de att tappa för mycket av ridningen. Är det då ens värt att fortsätta rida? Ska de ta en paus? Eller blir det svårt att komma tillbaka då? Blir livet för tomt utan hästarna? Eller ska de fortsätta att stressa och försöka mäka med både studier och stall. Eller prioritera stallet? Det här var tankar och svåra val som många av tjejerna bar med sig. Tilläggas ska dock att två tjejer, Signe och Emma, inte hade den här typen av tankar.

6.7. Hästen.

Tjejerna menar att det inte går att säga vad som är viktigast, att vara med hästen eller att rida. Det hör ihop helt enkelt, och allt de gör tillsammans. Egels (1997) skriver att hästen älskas av sina ryttare och kontakten med hästen får en mänsklig dimension, vilket i min uppsats inte är något som kan styrkas. Snarare framhävs motsatsen, endast en av tio tjejer har framfört sådana tankar. Hästen betyder däremot otroligt mycket, och hästar beskrivs med olika personligheter. Relationen med hästen ges dock inte en mänsklig dimension, (undantaget en informant) vilket tidigare forskning antytt. Två tjejer menar att djur inte är så komplicerade som människor, vilket gör det skönt att umgås med dem.

6.8. Identitetsstatus.

Baserat på en samtalsintervju så kan jag inte dra några hundra procentigt säkra slutsatser om vilken identitetsstatus tjejerna har. Däremot kan jag framhäva att det är mycket som tyder på att de kan placeras som *fullbordad identitet* och *moratorium*, och de flesta med en fullbordad identitet. Framförallt menar jag att majoriteten av tjejerna har en fullbordad identitet avseende sin *stallidentitet* (läs mer om det nedan). Identitetsstatusplaceringen grundar jag på att intervjufrågorna ofta fick väl genomtänkta svar, vilka diskuterades fram av tjejerna själva. De reflekterade över sina handlingar och sina mål med hästarna. Några hade fått omprioritera hästarna och skära ner på tiden i stallet. De hade därmed omvärderat sina mål, vilket de på ett väl begripligt sätt förklarade för mig. De kan också säga nej till uppdrag om de upplever att det blir för mycket att göra, och rättar sig då inte enbart efter andras önskemål. Ett starkt kännetecken för personer i moratorium är att de ofta frågar intervjuaren om råd (Marcia, 2006). Ingen av informanterna frågade mig någon gång vad jag tyckte i en fråga. Var de ambivalenta så resonerade de sig själva fram till ett svar som de var nöjda med. Många av tjejerna visste också att deras identitet på något sätt skulle förändras i framtiden. Att vara hästtjej kanske under perioder skulle tvingas stå tillbaka för andra saker. De kunde också gå tillbaka tidsmässigt i sina berättelser för att förklara och motivera svar. Därav drar jag slutsatsen att majoriteten av informanterna har en fullbordad identitet.

6.9. Stallidentitet.

Hur mycket tjejerna tar med sig av stallkulturen utanför stallet ligger inte i uppsatsens syfte att svara på. Vad som däremot kan fastställas är att stallet blir en arena där utseende får stå tillbaka för andra egenskaper. Här blir inte tjejerna studerade, eller studerar varandra, efter kläder, smink, frisyra, smycken, figur och "kvinnligt" agerandet. Snarare värdesätts typiskt "manligt" agerande, dvs. aktivitet i stället för passivitet. I Ambjörnars (2004) studie fastslogs att en övervägande del av gymnasietjejerna mådde dåligt över sin kropp, vilket förde med sig ett dåligt självförtroende. Under hela livet definierar vi oss efter vårt utseende och vår kropp, en koppling som blir extra tydlig under tonåren (Frizén och Hwang, 2006). Av de tjejer som jag intervjuat kan jag därav anta att i varje fall en del av dem mår dåligt över sin kropp. Stallet blir då en fristad där det går att

slappna av från kraven av att vara "lagom" kvinnlig, där tjejerna istället definieras utifrån andra egenskaper.

Hästitjejerna skapar en vad jag valt att benämna som "stallidentitet". Stallidentiteten handlar om vilken roll individen har i gemenskapen, hur hon uppträder och agerar på ett sätt som är godtagbart för hästarna och kompisarna, inte killarna. I stallet intar tjejerna den traditionellt manliga världen, där det krävs fysisk styrka och auktoritet, vilket överskrider traditionellt kvinnliga områden (Rostgård 2002). Hur tjejerna uppför sig i stallet, hur de rider och hanterar hästen är avgörande. Frizén och Hwang (2006) återger som tidigare beskrivits Eriksons teori om identitet. Den inbegriper att varje individ har en serie självbilder som fortlöpande formas under livet. Självbilderna bildar olika delidentiteter som underordnar sig en stor helhet (Frizén och Hwang, 2006). Jag menar att upplevelsen av att vara en hästitjej inbegriper en mängd självbilder som tillsammans blir en delidentitet, vilken underordnar sig helheten av identiteten. På frågan om intervjupersonerna skulle kalla sig själva för "hästitjejer" svarade de flesta ja. De två som var mer tveksamma motiverade det med att en hästitjej pratar om hästar hela tiden, och att även om själva intresset är en del av livet, kanske rent av en livsstil, så var en hästitjej inte allt de var, utan de var också "vanliga" tjejer. De två tveksamma tjejerna har inte en lika stark stallidentitet som övriga hästitjejer. När de framhäver att de finns andra områden i livet som är betydelsefulla för dem har delidentiteten "hästitjej" fogats in under den stora helheten identitet, där "hästitjej" inte har den mest framträdande platsen. Majoriteten av de intervjuade menade dock att de spenderar så otroligt mycket tid i stallet att det blivit en del av deras liv, vilket innebar att de fått identiteten "hästitjej". Att vara en hästitjej var något de var stolta över, även om det under vissa perioder i livet medförde att de fått höra negativa saker från omgivningen. Frågan är hur mycket stallidentiteten gör avtryck på den stora helheten? Som jag skrivit tidigare liknar jag tiden i stallet vid ett arbete. Antonovsky (2007) skrev att arbetet är ett så centralt livsområde att det *måste* påverka även andra livsområden och beteenden inom dem. En tjej beskriver också att för henne är att vara en hästitjej en så stor del av sitt liv att hon ser det som en del av hennes personlighet. I det fallet är det tydligt att hästitjej är en del av hennes identitet.

Den starka känsla av sammanhang som tjejerna i den här undersökningen bär med sig inom stallarenan visar sig i självbilderna som deras stallidentitet består av. De vet att de har något meningsfullt i sitt liv, situationer som uppstår är ofta förutsägbara. Om inte så går de i varje fall att förstå och förklara varför de har uppstått och hur de ska hantera det. Tjejerna är trygga i stallet och med sin stallidentitet, det är ett livsområde där de har kompetens och som de kan bemästra. KASAM bidrar till en självbild som säger att de är duktiga på ett meningsfullt område, en självbild som läggs till delidentiteten vilken jag benämner stallidentiteten. Att vara en hästitjej.

Jag hoppas att jag genom det här kapitlet lyckats ta död på tidigare experters utlåtanden om varför tjejer är i stallet, förklaringsmodeller som informellt fortfarande lever kvar bland många. Ni minns väl dem?

- Människor har ett behov av att kela, kramas och röra vid varandra, och därför kan hästen ta den platsen (psykoterapeut).
- Flickor har ofta ett ömhetsbehov att tillfredsställa och kan göra det i umgänget med djur. En disharmonisk flicka kan överbrygga ensamheten hos hästen (överläkare på Göteborgs barnsjukhus)(Ståhlberg, 1979).
- *Mitt svar* är kortfattat följande: Människor har ett socialt behov, vilket de kan få utlopp för i gemenskapen i stallet. Människan behöver salutogena faktorer i sitt liv, vilket de också får i stallet, utöver gemenskapen. Hästen och stallet som arena är ett meningsfullt område i tjejernas liv. I stallet råder klara, tydliga regler och normer, lätta för tjejerna att begripa. Tillsammans med hästen och i gemenskapen utvecklar tjejerna en hög hanterbarhet. Med hjälp av empowerment ökar

de självkänslan. Stallet som arena är en plats där tjejerna kan släppa på kraven från omvärlden att uppträda och se ut på det "feminina" sätt som förväntas av dem. I stallet utvecklas en stallidentitet, vilket är en del i tjejernas positiva identitetsutveckling. *Därför* är många tjejer i stallet.

6.10. Arbetets generaliserbarhet.

I Sverige och Norden har det genomförts ett fåtal liknande studier, vilket medför att det finns ett begränsat empirimaterial att jämföra resultaten med. Dock har den empiri som trots allt finns i mycket pekat åt samma håll, vilket stärker generaliserbarheten. Av allt att döma är ridskolan en verksamhet som förutsätter att flickorna tar på sig olika förtroendeuppdrag, och arbetet förstärker identifikationsprocessen. Att vara en "hästtjej" förutsätter aktivitet och handlingskraft. Vad som är viktigast i stallet är svårt att urskilja, det handlar om att köpa hela konceptet. Gemenskapen är viktig, men hur den ser ut varierar. Hästen och ridningen är självklart mycket betydelsefullt. De hör samman och går inte att skilja åt i betydelse. Slutligen kan också sägas att den tidigare forskning som på något plan undersökt negativa attityder till hästtjejer, pekar på att framförallt killar negligerar sporten. Vad som behövs för att stärka generaliserbarheten ytterligare är dels att göra fler, likadana undersökningar, men framförallt en longitudinell studie där samma tjejer följs under flera år, för att se hur identitetsutvecklingen fortgår under livet. *Därför* ber jag också de tjejer jag intervjuat om tillåtelse att kontakta dem igen om ytterligare några år. Förfrågan skickas ut i samband med att de får uppsatsen. Först då går det säkert att besvara hur tiden i stallet påverkar tjejers identitetsutveckling.

Kapitel 7. Avslutande diskussion.

Under hela livet definierar vi oss efter vårt utseende och vår kropp, vilket är en koppling som blir extra tydlig under tonåren (Frizén och Hwang, 2006). Frågan är då om hästtjejer mår psykiskt bättre i sin kroppsuppfattning jämfört med tjejer som inte är i stallet, med tanke på den fristad som stallarenan blir från utseendekraven? Min tanke är att det måste vara otroligt skönt för tjejerna att ha en arena där fokus ligger bortom skönhet och kvinnoideal. En plats där de blir bedömda efter andra egenskaper, nämligen sig själva och inte det yttre.

Men hur mycket tar tjejerna med sig av stallidentiteten till arenor utanför stallet? Bryr sig hästtjejer mindre om smink, hår och kläder än vad andra tjejer i motsvarande ålder gör? Eller är det en företeelse som stannar innanför stallets dörrar, och som försvinner så fort de avlägsnar sig? Jag kan tänka mig att det säkert varierar från person till person. En av tjejerna berättade under intervjun hur hon mötte en kompis från stallet på stan, och att den här personen då var helt annorlunda än hur hon brukade agera i stallet. Det är en indikation på att för några tjejer blir stallidentiteten en del som tar stor plats i den helhetliga identiteten, och hos andra tar den nästan ingen plats alls då de lämnar stallarenan. Antonovsky (2007) skrev att arbetet är en så central del i människors liv, att de måste påverka andra livsområden, och beteendet där. Som tidigare nämnts anser jag att stallarenan i mycket påminner om ett arbete. I så fall är det en indikator på att stallidentiteten även påverkar andra delar av livet.

Vad händer vid de tillfällen då killar äntrar stallet? Det var inget som ingick i min frågeställning, men en av tjejerna berättade att hennes killkompisar fått följa med och rida, vilket fick killarna att ändra sin negativa attityd till hästar. Kanske var det ett fenomen av en engångsföreteelse, det kan jag inte svara på. Och vad händer med det sociala spelet när killarna gör entré? Blir tjejerna kvar i sin stallidentitet, eller går de tillbaka till den förväntade genusidentiteten som finns utanför stallet i mer könsblandade grupper?

Värt att notera är att Andersson (2003) skriver att aktiviteter, initiativtagande och självständighet markeras som okvinnliga. Stallet är i hög grad en arena där aktivitet, självständighet och initiativtagande är nödvändigt. Hur kan då så manliga attribut paradoxalt nog känneteckna en tjejsport?

Stallarenan är ett viktigt område för framtida forskning. Ridning är en tjej- och kvinnsport, vilket som jag tidigare visat gör att den kommer i andra hand. Men facto kvarstår, ridning är en sport som engagerar en mängd tjejer och kvinnor varje dag, vecka, månad och år. En uppsjö av tid spenderas där, och visst hade det varit spännande att se hur de individer som är aktiva där mår i förhållande till andra jämnåriga? Om det nu visar sig att tjejer i stallet mår psykiskt bättre så är det något som andra arenor kan dra lärdom och nytta av. Om så är fallet kunde ridsporten få mer ekonomiska bidrag för satsningar på till exempel invandrartjejer och personer från hem med sämre ekonomi, vilket är två grupper som sällan kommer i kontakt med ridningen. Viktigt att poängtera är att stallet inte endast är en arena där krav på skönhet och femininitet hålls utanför. I stallet utvecklar tjejerna en hög känsla av sammanhang. Genom empowerment lär de sig att de har makt och kan få makt, vilket stärker deras självkänsla. För framtiden bör stallet och ridning vara ett prioriterat område att satsa mer forskningsljus på. För som alla känner till är en hög självkänsla in i vuxenlivet grogrunden för ett gott vuxet liv.

Referenslista.

Litteratur.

Ambjörnsson, Fanny (2004): *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.

Andersson, Åsa (2003): *Inte samma lika. Identifikationer hos tonårsflickor i en multietnisk stadsdel*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Angelöw, Bosse/Jonsson Thom (2000): *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Antonovsky, Aaron (2007): *Hälsans mysterium*. Finland: WS Bookwell.

Askheim, Petter, Ole/Starrin, Bengt (red) (2007): *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Berggren, Leif (2000) (red): *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur.

Bjerrum Nielsen, Harriet/Rudberg, Monica (1991): *Historien om flickor och pojkar. Könssocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Bjerrum, Nielsen, Harriet/Rudberg, Monica (1988): "Hur flickor blir flickor och pojkar blir pojkar". *Kvinnovetenskaplig tidsskrift*. 9(1):28-42.

Chodorow, Nancy (1988) *Femininum – Maskulinum*. Stockholm: Natur och Kultur.

Chodorow, J, Nancy (1999) *The reproduction of mothering. Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. London: University of California Press.

Egels, Annika (1997): *Unga kvinnors utveckling i stallet och på hästryggen: en studie om ridsportens betydelse för unga kvinnor*. C-uppsats, institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.

Erling, Ann/Hwang Philip (red) (2001): *Ungdomspsykologi. Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och Kultur.

Erikson, Erik (1969) refererad i: Frisé, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Esaiasson, Peter/Gilljam, Mikael/Oscarsson, Henrik/Wängnerud, Lena (2002): *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Forsberg Lena (2007): *Att utveckla handlingskraft. Om flickors identitetsskapande processer i stallet*. Institutionen för pedagogik och lärande: Luleå tekniska universitetet.

Frisé, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Giddens, Anthony (2003): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Hellgren, Lars (red) (2004): *Barn och ungdomspsykiatri*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Hofmann, Andrea (2004): *Hästtjejer - identitetsskapande och könsföreställningar i stallen*. Etnologiska institutionen: Lunds universitet.
- Kihlbom, Magnus (2004): *Psykodynamiska utvecklingsteorier* i: Gillberg, Christopher/Hellgren, Lars (red) (2004): *Barn och ungdomspsykiatri*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Koren, Ella/Træen, Bente: (2003): "Jenter og hest. Stallen som arena for sosialisering og mestring". *Tidsskrift for ungdomsforskning*. 3(2):3-26.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitative forskningsintervjuen*. Lund: Studentlitteratur.
- Körner, Svante/Wahlgren, Lars (2002): *Praktisk statistikk*. Lund: Studentlitteratur.
- Mahler, Margaret (1975): "The psychological birth of the human infant", refererad i Bjerrum, Nielsen, Harriet/Rudberg, Monica (1988): "Hur flickor blir flickor och pojkar blir pojkar". *Kvinnovetenskaplig tidsskrift*.
- Marcia, James (2006): *Jagidentitet och objektrelationer*. i: Friséen, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Nava, Mica (1984) i: Andersson, Åsa (2003): *Inte samma lika. Identifikation hos tonårsflickor i en multi-etnisk stadsdel*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Nikku, Nina (2005): "Stallkulturen som arena för flickors identitetsskapande". *Sociologisk forskning*. 2005, 4:29-34.
- Repstad, Pål (1993): *Närhet och distans. Kvalitative metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Rostgård, Lisbeth (2002): *Mestring og melodrama – piger og heste*, i Scott Sørensen, Anne (red) (2002): *Pi'r pink og power – om aktuel pigekultur*. Köpenhamn: Gads Forlag.
- Scott Sørensen, Anne (red) (2002): *Pi'r pink og power – om aktuel pigekultur*. Köpenhamn: Gads Forlag.
- Ståhlberg, Ulla (1979): *Ridskola – fritidsgård*. Ridf. – information. Fjärde upplagan.
- Ståhlberg, Ulla (1979): *Ridungdom, aktivitet och vanor. Undersökning 1978 – 1979 inom RidF/SRC:s lokalavdelningar*.
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz.
- Thurén, Torsten (1998): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Runa förlag.
- Widerberg, Karin (2002): *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Åman, Leona (1969): *Ridsportens betydelse för och inverkan på ungdomars anpassning under förpuberteten*, i Ståhlberg, Ulla (1979): *Ridskola – fritidsgård*. Ridf. – information. Fjärde upplagan.

Källor från Internet.

www.gp.se (2007-02-22)

www.ridsport.se (2008-10-15)

www.vr.se (2008-10-08).

Bilaga 1.

När det står ”skala” efter frågan så betyder det att en eventuell följdfråga går ut på att intervjupersonen fick rita upp en skala för att ranka olika företeelser. Som exempel visas nedan en skala som en av informanterna ritade upp till fråga tre:

viktigt x _____ x _____ x _____ **oviktigt**
hästen   kompisar   mocka

Endast de vanligaste följdfrågorna står med i intervjuguiden.

Intervjuguide.

1. Hur gammal är du?
2. Hur ofta är du i stallet?
3. Vilka saker är viktiga för dig i stallet? (Skala)
4. Har du en egen häst/sköthäst?
5. Kan du beskriva en vanlig dag i stallet? (Tid?)
6. Är dina dagliga aktiviteter i stallet roliga eller tråkiga? (Skala)
7. Hur ofta känner du att det inte är någon mening med de dagliga saker du gör i stallet? (Skala, minst mening – mest mening)
8. Har du några uppdrag i klubben? (Är du tex. med i US, funktionär på tävlingar eller något annat liknande?)
9. Tycker du att du har lagom många uppdrag i klubben? (Skala)
10. De uppdrag du har, tycker du att de är viktiga? (Skala)
11. Tycker du att det är tydligt vad du ska göra?
12. Hur fungerar det att samarbeta med andra personer i stallet? (Exempel?)
13. Vad gör du de dagar du inte är i stallet?
14. När du träffar kompisar som inte rider, kan du prata om hästar med dem?
15. Är dina föräldrar eller någon annan viktig person i din familj hästintresserad? (Rita familj, stöd? Skala).
16. Upplever du att du kan påverka ridklubbens beslut i olika frågor? (exempel)
17. Upplever du att ridklubben tycker att dina tankar och åsikter är värdefulla?
18. Vilka umgås du med när du är i stallet?
19. Vad gör ni när ni umgås?

20. Hur väl känner du de flesta av dem? (skala)
21. Har det hänt att du blivit överraskad av beteendet hos personer i stallet som du trodde du kände väl? (Exempel)
22. Har det hänt att människor som du litade på i stallet gjort dig besviken? (Exempel)
23. Händer det att du känner dig orättvist behandlad i stallet? (Sett någon annan? Favorisering? Exempel)
24. Är alla tjejer välkomna in i "gänget"? (Hur ska man vara för att duga?)
25. Kan man se ut hur som helst i stallet?
26. Skulle du kalla dig själv för "hästtjej"? (Vad betyder det för dig? Har du någon gång upplevt det negativt att vara hästtjej? Hur tror du att andra ser på hästtjejer osv...)
27. När du ställs inför ett svårt problem i stallet, vet du då hur du ska göra för att lösa det?
28. Har du varit med om någon situation i stallet som du inte helt har kunnat hantera? (Exempel)
29. Har du skadat dig någon gång i stallet eller vid ridning? (Exempel?)
30. Har du några motstridiga tankar och känslor kring stallet? (Exempel?)
31. Kan du beskriva varför du är i stallet och inte någon annanstans?
32. Vad betyder hästen för dig? (Finns det någon speciell häst?)
33. Hur kommunicerar du med hästen?
34. Varför tror du så få killar rider?
35. Har du tänkt någonting om din framtid med hästar? (Vuxen, om 5 år?).
36. Sammanfattning.

Bilaga 2.

Översikt över informanterna.¹

Agnes - Är 16 år och är i stallet ca 5 dagar i veckan. Agnes hyr en häst och rider lektion på ridskolan en gång i veckan.

Om varför hon är i stallet:

"Alltså det är ju liksom inte bara en sport, utan det är ju, det känns ju som att det är, ja en livsstil. Det är så mycket mer än att bara rida, utan det är ju liksom, det är ett väldigt stort ansvar när man har en häst. Och, ja, man kan gå i stallet och fixa och så, inte bara åka hit och rida och sen åka hem igen utan det är så mycket runtomkring med allting. Så det är lite både och. Både sport och allting."

Miranda – Är 15 år gammal och är i stallet 4-5 dagar i veckan. Hon hyr en häst och rider lektion på ridskolan en gång i veckan.

Om att åka till stallet:

"Ja, eller man måste ju göra det, men just nu har jag en liten svacka så jag känner att det är lite tungt att åka till stallet när det är lite mycket i skolan och så här, men jag gör det i varje fall. För jag vet, eller ifall jag skulle sluta med det skulle det kännas tomt, och, jag vet att jag har stallet som ett andra hem."

Mikaela – Är 17 år gammal och är i stallet 5 dagar i veckan. Även hon hyr en häst och rider lektion på ridskolan en gång i veckan.

Om skador:

"Jag har aldrig brutit någonting. Jag har blivit trampad på tårna massa gånger, och jag har blivit biten några gånger. Men aldrig något allvarligt. Jag har ju inte blivit översprungen. Jag har ju trillat av många gånger, men aldrig så att jag behövt åka till sjukhuset. Nej, jag har klarat mig rätt bra!"

Stina – Är 17 år och är i stallet varje dag. Hon har en egen häst som är uppstallad på ridskolan.

"Hela ridskolan är lite som en familj. Alla hälsar på alla, och även dom lite mindre kramar man ju och så."

Tova – Är 16 år och är i stallet varje dag, även hon har en egen häst.

Om hur andra ser på hästtjejer:

"Jag menar, vad är det för häftigt med att sparka på en boll? Du har ingen samkänsla med en boll. Att sitta på en häst och styra ett 500 kg djur, det är häftigt!"

Elisabeth - Är 16 år och har en egen häst. Elisabeth är i stallet nästan varje dag.

Om att påverka ridklubben:

"Om man vill ändra på något så är det klart att man kan framföra frågan, sedan kanske det inte är klart att det alltid genomförs. Men det är klart att man kan påverka. Det kan man göra. Hur stor eller hur liten man än är."

---

¹ Namnen på tjejerna är fingerade och detaljer som är specifika för just en person har omformulerats för att bibehålla anonymiteten för informanterna. Några av tjejerna går på ridgymnasium, vilka de är väljer jag dock att inte skriva ut, då det är möjligt att anonymiteten skulle sättas på spel.

Emma – Är 16 år och har en egen häst. Hon är i stallet mellan tre och fem dagar i veckan.

Om hästar:

”Dom ger ju väldigt mycket kärlek. Om man känner sig ensam någon gång så är det bara hästen som förstår. Dom dömer inte en människa. Jag tycker att det är jätteskönt, för hästar är så mysiga. Dom tröstar en och så, så det är skönt.”

Signe – Är 15 år och är i stallet tre dagar i veckan. Hon är lektionsryttare och rider därutöver på en kompis häst en gång i veckan.

Om framtiden:

”Jag vet inte riktigt, men jag tror inte jag har en häst än. Jag kanske rider, fast det är inte säkert att jag rider så mycket. Jag kanske rider på ridskola och sånt. Jag kanske har en medryttarhäst eller något.”

Malin - Är 17 år gammal och är i stallet tre dagar i veckan. Hon är lektionsryttare.

Om tiden i stallet:

”Jag hade gärna gjort mycket mer faktiskt. Jag hade gärna varit mer i stallet på vardagar också.”

Nova – Är 16 år gammal och är i stallet 4-5 dagar i veckan. Hon är lektionsryttare och hyr en häst utöver det.

Om utseendet i stallet:

”Det är väldigt skönt att liksom slippa tänka på utseendet, det är det. I och med att ingen här tänker på hur dom ser ut så är det inget krav. I skolan då gör ju alla sig i ordning, men i stallet är det ingen som gör det. Så det är ingen press på att se bra ut.”